CHRISTIANAE

Pietatis prima institutio, ad vsum Scholarum Latine Scripta.

C 20
31

LONDINI,
Impensis Bibliopolarum,
1608.

BIBLIOTHECA
COLL: SS: TRIN:
DUBLIN:

REVERENDISSIMIS IN CHRISTO PATRIBUS, ac Domini, *MATTHAEO* Archiepiscopo Cantuariensi, *Edmundo Archiepiscopo Eboracensi*, Edwino Episcopo Londinensi, aliisque reuerendis patribus, Episcopis Ecclesiæ Anglicanæ, vigilantissimis, fidelissimisque pastoribus.

QVum seculi huius ad interitum iam ruentis mores perditos, & corruptelis omnibus deprauatissimos, non sine acerbissimo animi dolore mecum sæpè considero: animaduertamque diuturnam peccandi cõsuetudinẽ hominum mentibus quasi callum quoddam ita obduxisse, vt neque virtutibus præmia neque supplicia vitijs sempiterna, diuinis

BIBLIOTHECA COLL: SS: TRIN: DUBLIN:

minis proposita legibus, vllam iam vim vel ad cohortandum, vel ad deterrendũ habere videantur, in eam tandem cogitationem venio, vt aut nullam prorsus spem ostendi, fore aliquando melius, aut si qua est etiam nunc reliqua, eam in sancta pueritiæ atque ineuntis adolescentiæ institutione & disciplina omninò repositam esse existimem. Nam teneri illi & flexibiles animi, non solùm quocùnque torqueas trahúe. sed quocùnque etiam vel leuiter ducas, sequentur, atque vt voles, flecti, arbitrioque fingi possunt: & quia sunt ab omni hactenus scelere vacui atque integri, non nihil in illis loci salutaribus adhuc monitis, consciliisque patet. Quæ cogitatio, patres in Christo reuerendissimi, in eam me mentem impulit, vt ad primam illam christianæ pietatis institutionem puerilem Latinè scribendam me applicarem: eámque variis tractatam modis hoc quidem libello verbis tantummodo necessariis & propriis, breuiter comprehenderem: altero verò libro, eandem aliis verbis luculentioribus & pluribus, copiosè explicarem, Vt & illi, qui breuitati

ſtudent, & qui vbertate etiam orationis delectantur, ad ſua vtrique ingenia ſenſuſque apta & accommodata inuenientes, voluptate aliqua ad legendum inuitarentur. Curæ etiam mihi magnæ fuit, vt breuitate vſus, planè tamen & perſpicuè dicerem, & in illa rurſus Vbertate, ne inſolentiùs copia abuterer.

Quum enim Latinè *vel intelligere in aliqua laude, loqui etiam in magna poni ſoleat, tamque multi eius linguæ ſtudio inflammentur, puerique ob eam cauſam doctis hominibus in diſciplinam tradantur hanc oblatam occaſionem putaui, quæ intereâ etiam dum aliud agunt, vera pietas, quæ eſt ante omnia expetenda, tenellis mentibus inſtillarentur. Quùm verò multos valde pœnueat ita ſe pueros Latine dixiſſe, Vt cùm loqui ea lingua aut ſcribere velint, ſibi ipſi plerumque diffidant: vt ea moleſtia quæ me etiam, non tam mea tamen, quàm illorum, quos aliquando inſtituti cauſa, ſepè ſanè ac grauiter torſit, alios liberarem: diligentiam, quantam potui, maximam adhibui, vt emendata eſſet oratio & pura: & neque in ſimplicibus*

verbis, quod non esset latinum, neque in coniunctis, quod non esset consequens iure vituperaretur: Nam quæ verba per religionem mutare non licet, ea sunt in fine maioris libri notata.

Has institutiones Latinè à me scriptas, amici duo mei homines docti; alter in sermonem vulgarem nostrum, vt omnibus scilicet essent communes; alter in studiosorum gratiam, græcè etiam conuerterunt. Omnibus quidem nobis meus eadem, idem erat propositum, vt quamplurimis videlicet plurimùm prodesse eniteremur.

Vnde enim potiùs Anglicè primùm legere discent pueri nostri, quam ex libello, qui pietate etiam teneros interim animos imbuat? Et reuera si quisquam, vel puer, vel adolescens ista Anglicè reddita diligenter legat; præterquam quòd Christianæ religionis summam dilucidè explicatam, & intelligere facilè, & ediscere etiam si velit, haud difficulter possit, quod est certè in lucro vel maximè ponendum: eadem etiam opera sermonem vulgarem nostrum & pronunciare rectiùs & scribere emendatiùs addiscet, quod commodum aspernandum

non esse, ex multorum sermonem Anglicum loquendi scribendique vitiosa atque corrupta consuetudine, ipsa propemodum est luce clarius. Iam verò, vnde potiùs ordiētur prudentes & pij doctores prima Latine loquēdi elementa pueris tradere, quàm à pio aliquo paruòque & facili Latino libello, cuius sententiam, vt Anglicè iam anteà lectā, teneant? atque ita partim recognoscētes, partim etiam discentes, rerum pariter optimarum memoriam renouent, & verborum etiam nouitate delectentur. Hoc verò libello semel perlecto, pueri, qui aliquo Latinè loquendi studio teneri iam incipient, quæ augusto sermonis genere contracta priùs legerant, ad eadem etiam oratione copiosa vberiùs & fusiùs, aliòque exprimendi atque eloquendi genere explicata cognoscendum. Sua sponte sine monitoris precepto festinabunt.

Deinde, postquàm istis diligenter legendis, atque inter se comparandis aliquot in lingua Latina progressus fecerint, vt certe facient; haud minore iam eadem etiam Grecè scripta legendi cupiditate ardebunt: vt illis discendi, præceptoribusque

docendi vanlaboriam, sed voluptas sit futura. Hæc ratio docendi discendique, & res easdem aliis, atque aliis verbis, quàm maximè fieri possit lectis explicandi, Græcáque cum Latinis cõiungendi. M. Ciceroni visa est aptissima esse atque utilissima adolescẽtibus, in quibus vbertatẽ se efferre voluit. Hac ille ratione eam Latini & Græci etiam sermonis copiam, varietatem, facultatem, facilitatẽ, proprietatem, elegantiam, quibus longe multùmque cæteris omnibus omnium ætatum hominibus antecelluit, consequutus & adeptus est.

Et vt eò aliquando perueniam, quò maximè & directò hoc meum spectat institutum; non tantùm iuuentus nostra assiduis istis animorum, ingenicrum linguarum, exercitationibus, à prima pueritia, ad ineuntem vsque progredientemque adolescentiam assuefacta, à desidia, malorum omnium matre, arcebitur: verum etiam Christiana pietas, quæ est virtutum omnium fundamentum, eisdem occasionibus toties repetita, altissimas in teneris illorum animis radices aget: quæ mirificè etiam

etiam confirmabitur, si vel sua ipsi voluntate, vel præceptorũ monitis diligenter exquirent, quæ sint in istis institutionibus de pietate nostra tradita, quibus ea sacrarum literarum fundamentis nitantur. Quod vt sine vllo penè labore tediõue præstare possint apposita vbique in conspectu nota facilem ipsis compendiariamque viam ostendunt. Fieri vero non potest, quin de tremenda diuini numinis maiestate, potentia, iustitia, eiusque rursum paterna in suos per Christum bonitate, benignitate, beneficentia, & de tota religione Christiana, assidue audiendo, legendo, repetendo, meditando, ea ætate quæ est ad optima quæque oportunissima; fieri inquam, non potest, quin & Dei metum atque reuerentiam, quæ iam ex hoc mundo penè profligata esse videtur, eiusque etiam amorẽ, atque illi placẽdi, vitaque cum virtute degendæ studium, in auribus, oculis atq; animis suis ita penitus defigat, vt nulla vnquã vi labefactari, aut oblitione deleri posse confidã. Hæc est sũma consilii mei hæc me ratio impulit, vt laborẽ mihi nõ necessariũ, studiosis adolescentibus, vt spero, vtilẽ susci-

pe-

ſuſciperem. Huius, vt omnis mei otij pariter atque negotij, rationem vobis reddendam eſſe exiſtimaui, patres in Chriſto reuerẽdiſſimi; quorum ego pietatem, ſapientiam, doctrinam, authoritatem, vt debeo, plurimi facio: beneuolentiáque, & grata memoria atque honore merito proſequor.

Veſtri ſtudioſiſsimus, obſeruantiſsimuſque.

ALEXANDER
Nowellus

MAGISTER. AVDITOR.

NArra mihi, mi fili, quam religionem colis? Act.11.d.26

Audit. Eandem illam quam Christus seruator noster docuit; vnde Christianus nominor, & ita esse uera me esse confido.

M. Quænam est Christiana pietas? Mat.4.b.10 Ioan.15.24

A. Pietas Christina, est diuini numinis recta veneratio, & obtemperatio legibus illis.

M. Vnde est eius intelligentia capienda?

A. Ex verbo Dei, quod veteris nouique Testamenti libris explicatur. Ioan.5.d.39. Act.17.c.11 2.Tim.3.d15.16 17.

M. Cur verbum Dei, vocabulo Testamenti nominatur? Ioan.4.d.25. Gal.3.c.15.17

A. Quia diuina voluntas de rebus exhibendis fugiendisque, in eo perfectè atque immutabiliter continetur, à qua nam in partem non est deflectendum. Gal.1.2.8.9. Deut.4.2. Esay 8.d.21

M. Qua ratione modoque, diuina voluntas in eius verbo explicata perquirenda est nitio? Ioan.5.d.39. Act.17.c.2.3

A. Assidua diuini verbi lectione atque ditatione, aut attenta eius, ab aliis lecti tè que explicati, auditione.

M. Satis

1.Cor.1.d.21. & 3. b.7. Pſal.119.c.33.34. 35. Ioh.19.b.13.

M. Satin id eſt?

A. Quia mortalium nemo diuinæ ſ entiæ, in eius verbo reconditæ ſcient ingenio induſtri àue ſuapte conſequi teſt; á Deo precari ſedulò vehemen que debemus, vt per ſpiritum ſanc ſuum, mentes noſtras ſacri verbi cognitione, ſidéque. & voluntati us in eodem illuſtratæ, parendi ſt ardenti imbuere velit.

M. Quæ ſunt diuini verbi partes cipuæ?

A. Lex & Euangelium.

Ioh.1.b.17. Luc.16.d.16. Act.13.f.39. Rom.6.c.14.15. Mat.22.d.37. 38.39.40. Luc.10.c.27.28 Rom.10.a.5. Ga.3.q.10.

M. Hæc duo, alterum ab altero, quo ſecernuntur?

A. Lex ad omne nos officii munus ſtruit, tam pietatis erga Deum, q charitatis in proximum, vtque vtri illud præſtemus, ſummo ſtudio pr pit: & legi parentibus vitam promit ſempiternam, æternam mortem eius toribus minitatur.

M. Euangilium verò quid?

Mat.c.1.b.15. Luc.5.f.32. Ioh.1.b.17. Act.2.f.38.39.36.& 13.f.38.39. Rom.1.a.5. b.16. &.6.c.1.5.14

A. Euangelium nobis confirmat, um, per fidem in Chriſtum, illis qui tra legem commiſerunt, miſericor ſe prebiturum, ignoturumque, m

animi dolore, quòd eum offenderint, afficiantur, & seipsos reprehendẽtes, corrigere atque emendare studeant.

M. Quot partibus constat vera religio?

A. Religio, perinde ac verbum Dei ex quo tanquam ex fonte profluit, duas habet partes.

M. Quænam illæ sunt?

A. Obedientia quam lex imperat, et fides quam Euangelium requirit. Ioh.14b.15.c.21 23.14. Ro.10.a.5.6.b.8

M. Verùm, maioris perspicuitatis gratia plura te mẽbra religionẽ partiri velim? Mar.1.b.15. Rom.1°2.5.b.16

A. Videor mihi non ineptè quatuor has vt principes veræ religionis partes posse recensere: obedientiã, fidem, inuocationem, & sacramenta. Ioh.14.b.15.c.28 2.24. Mar.16.d.16. Act.2.c.21. Rom.19.c.12.136

M. Age ergò: de istis quatuor, vt ea dine recitasti, te interrogabo. Et quoniã ra obediẽtia quæ prima pars est, ad rẽ lam diuinæ legis sit dirigenda, necessariò mum intelligiẽdum est, quid de lege Dei tias? Ioh.14.b.13.c.12. 13.24. Gal.3.b.10.

A. Legem Dei, duabus expressam pulis, iustitiæ normam esse perfectissimam arbitror, recta imperãtem, antémque contraria. Exod.34.d.28.39. psal.19.b.6.7.8. 9.10. Exod.20. Daut.5. Esay.30.d.21.

M. Prior tabula quę tractat?

A. De-

A Debita Deo pietatis officia tradi
quatuòrque prima præcepta in ea co
tinentur.

M. Secunda quæ docet?

A. Ad charitatem, mutuáque int
homines officia nos instituit, ad qua
Mat.19.c.21.19 & 22.d.39.40 reliqua sex precepta pertinent: Ita l
vniuersa decem omninò præcepta c
Exod.34.b.13 Deut.4.b.13 plectitur, ex quo fit, vt decalogi n
mine appelletur.

M. quod est primæ tabulæ præcepta primum?

A. Deus sic est eloquutus. Audi Isra
Exo. 20.c.1.2.3 Deut.5.1.5.6.7 Ego sum Dominus Deus tuus, qui
eduxi ex domicilio seruitutis Aegy
tiæ: Nonhabebis deosalienos corã

M. Quare nos primùm commonef se dominum deum nostrum esse?

A Illis verbis eius immensa infini
que maiestas, & potentia, bonitas
plicantur: nósque pariter parendi
Deut.10.b.12.13 Mal.1.b.5.6 ma necessitate astringimur, nisi et
tra potentissimum repugnare, &
benignissimum, beneficentissimũ
ingrati esse velimus.

M. Quid est quod edicit nobis, habeamus Deos alienos coram se?

A. Idol

A. Idololatria omnis his verbis prohibetur, ac damnatur.

M. Quid est Idololatria?

A. Rebus vllis conditis diuinum cultum tribuere, aut in illis vt Diis quibusdam fiduciam perfugiùmque habere: quod patrare scelus esset maximé detestabile. Ipsius enim solùm maiestati diuini honores, ipsius bonitate singularis ille noster amor debetur: ad illius opem confugere, ab illo in terroribus periculisque omnibus opem atque auxilium petere & expectare; illius benignitati nos nostráque omnia debere, gratis animis agnoscere, ingenuque confiteri oportet.

Psal. 115. p. 8. 9
Mat. 4 b 10.
Deut. 10 b 1, 23 3 d. 20 21
Mat. 12. d. 37 c
Psal. 50 c, 14 d 23
Psal. 79 p 13 & 95. 2. 6 7 & 100 a 1. 2, 3
Ioan. 3 c 27
1, Cor 4. b 7
Iacob, 1 c. 17.

M. Suprema illa verba coram me, aut conspectu meo, quid sibi volunt?

A. Nihil tam penitus absconditum esse, aut in occulto latere, quin deo notissimum sit, atque apertissimum: & proinde non voce, manifestisque solum vitæ actionibus atque externa specie, sed intima etiam atque syncera curæ mentis sanctitate, Deum, illúmque vnum, prætereà neminem, piè colendum esse atque venerandum.

psa. 7 b. 9, & 139 c. 14.
Esa. 29. c. 13. 5
Mat. 2, 8. & 15. a. 8.

M. Sum-

M. Summatim expone, quos max
putes hanc in legem peccare?

Leuit. 19. c. 31. Esai. 8. c. 19. & 47 b. 9. Deut. 18. c. 19. 20. Mat. 15. a. 2. 3. b. 6 9.

A. *I*dololatræ (vt dixi) omn
omnes arioli, augures, & coniector
incantatores, venefici, magi, sagæq
omnes, omnesque qui ad illos de
unt, illiusue fidũt, Prophetæ itẽ me
daces omnes qui falsa, vanaque q
cẽt, prætereà qui verbo dei abutunt
aut maximã illi fidem non habẽt, i
illius monitis, sed inanibus suis som
aut coniecturis ducuntur: denique
res vllas conditas, suprà, aut æquè
que *D*eum cõditorẽ metuunt, am
aut magnifaciũt, hi omnes hiis
cõsimiles vniuersi, hanc legẽ viola

M. Recita iam præceptum secund

Exo. 20. a. 4. d. 23. Leuit. 26. a. 1. Deut. 4. c. 15. 16. 17. 18. 19. Esay. 40. d. 18. & 44. 9. &c.

A. Signum sculptile aut simulac
vllius rei quę aut suprà in cœlo, aut
frà in terra, aut in aquis infra terr
sit, non effinges. Ea non venerabe
neque coles: nam ego sum Domi
Deus tuus zelotypus, qui parẽtum
iquitatem etiã in liberis vindico,
tertiam vsque quartámque proge
osorumq; mei; clementiáque vto
millessimã vsque progeniẽ, erga me

man

mantes, meàque præcepta conseruã-
tes.

*M. Videri possit hac lege pictorum ficto-
rumque artificia condemnari, ita vt fas nõ
sit vllas omninò imagines habere.*

A, Nequaquã: in prima enim hac
tabula minimè de rebus artificiosis, Mat.22.c.20.21.
quæ ad humanos ciuilésque vsus ex- d.56.37.
petũtur, sed de iis tantũ, quæ ad Dei
cultum pertinent, agitur.

*M. Quænam est igitur huius præcepti
intentia?*

A. Hoc secũdo præcepto prohibet Esai.40.d.18.&c.
Deus, primum ne imagine vlla ipsum
imitari, vel adumbrare, quærere, aut Deut.5.a.8.9.
colere conemur. Secundó ne simula- psal.97.b.7.
ra ipsa veneremur, aut illis quoquo Esay.44.c.17.
modo ad Idololatriã aut superstitionẽ
putamur, interdicit, Verùm vt Deũ
ilúm, non ad nostum arbitrium libi-
nemque, sed pura atq; integra men-
verèque, quemadmodum nobis suo
ius verbo præscriptũ est, colamus
veneremur.

*M. Quam ob causam Deum corporea
stabiliq; forma effingere nefas est?*

A. Quia corporea, infirma, inanima,

psal.113.2.4.5.&. 1.15.23.4. Esay.40.c.18.&c. vanaq; effigies aut imago nullā cum Deo, qui spiritus est immortalis, infinita, immensa incomprehensibili magnitudine, maiestateq;, communitatem habere, nec vllam eius similitudinem speciemue gerere potest.

John.4°c.24. Rom.1.c.20.23. &c.

M. Quemnam colendi morem hic condemnat?

A. Quum precatione vsuri, nos ad simulachra vertimus, supplices nostra corā illis abiicimus, nudato capite aut alia significatione illis honorem tribuimus, perinde quasi Deus illis nobis præsens adesset.

Leuit.26.a.1. Deut.4.c.19.&5. b.9. psal.97.b.7.& 115.b.8. Esa.44.c.17. Act.7.f.41.

M. Clausulam huic præcepto additam repete.

A. Nam ego (inquit) sum Dominus Deus tuus, Zelotypus, qui parentum iniquitatē etiam in liberis vindico, ac tertium vsque quartamque progeniem osorum mei.

Exod.20.a.5. Deut.5.b.9.&6. c.15. psal.76.f.58.

M. Quamobrē hæc commemorat Deus?

A. Deiatque Domini vocabulis sese nuncupans, etiā atq; etiā monet, tum ad maiestatem, tum ad benignitatem suam sicuti antè dictum est respectum habentes, ad ipsius arbitriū

Deut.10.b.12.13. 2.Reg.19.f.19. Matt.22.c.32. 1 Tim.6.c.15.16.

totos accõmodemus. Zelotypiæ verò Exod.34.b.14. Esay.42.b.8.
nomine declarat, participem aut con-
sortem secũ venerationis suæ se nullo
modo tollerare posse.

M. Ecquid præterea additum ad prohi-
bendam Idololatriam? Exod.34.b.7.
Esay.14.c.20.21

A, Quò nos magis ab Idololatriæ
peccato, quod tam vehemẽter detesta
tur, refrenet, minatur se non in male-
ficos tantum, sed in eorũ etiã liberos
aut posteros que vindicaturum esse.

M. Pergo porrò quod reliqui est in hac
lege explicare?

A Quemadmodum Deus grauiter
minando terret, ne ipsius volũtati re-
pugnare audeamus: Ita prolixiùs ad-
huc de sua clementia, bonitatèq; pro- Deut.5.b.10.
tus mittendo, nos ad sibi parendũ allicit Exod.34.b.6.7.
o, confirmans cum iis omnibus, qui se
enamant, suisq; præceptis obsequuntur,
tum ipsorum etiam posterorũ multis
millibus, misericordiam se singularem
s fœsse impartiturum.

M. Quum antea vltionem tertiæ, aut
summum quartæ generationis denunciet:
quid est, quòd hic clementia sua aliquot
millia comprehendat.

psal. 30.2.5.& 10.3.b. 8.& 145. b.8. Esay.54.b.7.8.10

A. Vt demonstret ad facilitatem beneficentiāque, quàm ad acerbitatem atq; asperitatem impendio magis esse propensum.

M. Perge iam ad tertium mandatum

A. Nomē Domini Dei tui inaniter non vsurpabis: neq; enim finet impunitum Dominus, qui eius nomen inaniter adhibuerit.

Exod.20.b.7. Leuit.16.c.12.

M. Quid est inaniter vsurpare nomen Dei?

A. Eo ad blasphemiam, incantationem, veneficiū, execrationē, periurium; aut ad temerarium, inconsultum vel nō necessarium iusiurandū abusum Deum ue nisi iusta de causa, magnā adhibita reuerentia, vel semel nominare.

Esay.8.c.19.et 52 b.5. Leuit.19.b.12. Act.19.c.13. 1.Tim.1.b.10. Mett.5.f.9.44. psal.11.3.a.1.2.

M. Non potest ergo Dei nomen in iusiurando rectè adhiberi?

A. Potest profectò, cum graui causa iusiurandū iuramus, vt aut veritatis testimonio cōfirmemus, præcipuè, & vigitimæ alicuius potestatis accitu aduocati: aut ob alias res magnas atq; graues, vt vel Deo suus honos atq; gloria conseruetur, aut cumulatiùs etiam

Exod.22.b.11. Iosu.2.b.12. psal.15.b.5.& 63 b.12. 2.Cor.1.d.23. Gal.1.d.20. Heb.6.d.16.

aug

augeatur & amplificetur, vel hominũ inter homines coniunctio, beneuolẽtiaque retineatur. Huiusmodi aliqua oblata occasione sacramento cõtendere licebit, venerando verendoq; dei tantum nostri, non vllius cuiusquam alterius, nomine adhibito.

M. Quid deinceps in lege est?

A. Neque enim inpunitum (inquit) sinet Dominus, qui nomen eius inaniter adhibuerit. Exod. 20. b. 7. Leuit. 16. b. 12.

M. Cur in diuinum nomen iniuriosis peculares hic minæ præponuntur?

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus æstimaret, vt impendentem vindictam cernẽtes, eo studiosùs, ne iniuriam illi faciamus, caueremus. Leuit. 19. c. 12. EZe. 20. b. 9. c. 14.

M. An ergo nefas esse putas, diuorum, aliorumue hominum, aut rerum nomina in sacramento interponere?

A. Omnino: iusiurandum enim dare idem est, atq; eum, per quem iuramus, & veritatis testẽ, & si peieremus, perdurii nostri vltorem, punitorẽq; constituere: quam laudem intelligendi vindicandiq; maleficia omnia diuinæ solum sapientiæ atque maiestati debi- Exod. 22. b. 11. psal. 93. b. 12. Heb. 6. b. 16. Deut. 9. d. 13. & 10. d. 20. Iosua. 23. b. 9. Esay. 58. c. 16.

 tam,

tam aliis personis rebúsue impart
immane scelus esset.

M. Recita iam proximum præceptum

Exod.16.c.23. & 20.b.8.9.10. 11.& 23.a.3. Leuit.23.c.3. Deut.5.c.21.13. 14.15. Ezek.20.b.12 Gen.2.a 1.2.3. Heb.4.a.3.c.9.10

A. Præceptum quartum, quod prim æ tabulæ est postremum, sic h bet, Diē sabbati sanctè agere mem to; sex diebus operaberis, et facies o nia opera tua, septimo verò die, qu est Domini Dei tui sabbatum, nulle opus facies, nec tu, nec filius tuus, n filia tua, nec seruus tuus, nec anci tua, neq; iumentū tuum, neq; apud degens peregrinus: nā sex diebus p fecit Deus cœlum & terrā, & mare quicquid in illis continetur, septim quieuit. Itaque diem sabbati sacru sibíque dicatum esse voluit.

M. Sabbati vocabulum quam ha significationem?

Exo.16.d.2.3 Leuit. 16.c.31. Iere.17.c.21. Leu.23.c.36. Ezek.45.a.3. Mar.6.d.2.

A Sabbatum, interpretatione e plicatum, vacatio aut quies dici pot nam eo die pii humana opera omn missa facere debent, vt diuina religi nis sanctitatisque studia diligent colere possint.

M. Quamobrem suum nobis factu Dominus ad imitationem expos uit?

A. Qu

A. Quia insignia præclaraque exem- Tob.2.b.12.
pla humanis mētibus p enitus insidēt, Ioh.13.b.13.15
stimulósque admouent acriores. Do- 1.Cor..b.15.
minos enim serui,& parētes liberi per 6.&.11.2.1
benter imitādo exprimūt, Maximè Eph.5.a.1
ero omnibus est optabile vt mortales 1.pe.2.d.21.f.4.1
Deum sibi ante oculos mentis propo
entes,ipsius sese imitatores simileſ-
que præberent.

M. Sabbati piè colendi quanam est ra-
tio?

A. Populus in vnum locum congre- Matt. 9.a.4.
gari debet, vt disciplinam Christi in- Luk.a.c. 6.
telligat,ut fidei suæ cōfessionem edat, Act 13.b.27
vna voce cōmunia vota Deo faciat,vt Mar.c.b.37
diuinorum factorum memoriā cōser- psal.95.a.2
uet,vt Deo pro suis diuinis erga se me Hay.56.c.7.
ritis gratias agat, & vt mysteria sacra Mat.21.c.13
à Christo instituta concelebret. Eph.3.d.21.
1.Cor. 1.d.18
&.14.c.23.

M. Ecquid præterea requiritur, vt diem
Sabbati sanctè agamus?

A. Externa hæc est requies,ce-
lebratióq; Sabbati: præter quā, qui-
es est,colendiq; Sabbati ratio quædā
spiritualis.

M. *Quænam ea est?*

A. Quum à rerum humanarum oc

Esa.1.c.14.16. & 58.d.13. Heb.4.d.9.10.

cupatiònumq; & studiorum nostrorum cura vacātes, Dei nos arbitrio, vt is ad suum nos sensum formet, penitus tradimus: quumq; (vt sacrarum literarum verba vsurpem) carnē nostam crucifigimus, & affectionibus cōmotionibusq; tanquam frenos iniicimus vitiosam naturam nostram comprimentes, vt ad diuinam nòs voluntatem accomodemus: eo enim pacto sabbati nostri dies quam in hac terra celebramus, aptè & conueniente exemplar, & similitudinem requieti illius imitabitur, quā in cœlo sempiternam et perpetuæ sanctæq; oblectationis plenissimam sumus habituri.

Gal.5.d.24. Colossi.3.a.1.

M. Satin erit ista septimo quoque die exequi?

Psal.1.a.2.& 84. a.4. Luk.18.a.1. Eph.5.c.19.20.

A. Oportet sanè quemq; separatim ista secū quotidiè recordari, atq; meditari: humanæ tamē infirmitatis desidiæque effugiendę gratia, certus dies ad hanc rem propriè designatus est.

M. Hactenùs prioris tabulæ præcepta percensuisti, quibus vera Dei veneratio, quæ fons est omnis boni atq; origo, breui explicatur: noxiæque omnes, quæ ad deum di-

rect

rectò spectant, prohibentur. Nunc verò quæ
sint charitatis benevolentiæq; in homines
nostræ partes, quæ ex eodem illo fonte fluũt
atque hauriuntur, & secunda tabula com-
mentur, perge declarare?

A Secunda tabula hoc habet princi-
pium: honora patrẽ & matrem, vt sis Exod. 20. b. 12.
longæuus super terram, quã daturus Deut. 5. b. 16.
est tibi Dominus Deus. Math. 15. a. 4

M. Honoris vocabulum quam hic habet
significationem?

A. Honor parentum, eorũ amorẽ, prou. 3. a. 8.
timorem, obseruantiamque compre- Mat. 7. b. (10. a 2.
hendit: & parendo, inseruiẽdo, opem Colos. 3. c. 20.
ferendo illis, eosque tuendo, alendo Hebr. 8. c. 9.
ritiam, atq; sustinẽdo, quid ipsis opus
fuerit, situs est.

M. Hæc lex naturalesne solùm parentes
impingit?

A. Qui authoritatem habẽt omnes,
demnes aduersus quos reuerentia est
hibenda, vt magistratus, mi- Deut. 1. b. 9. 10.
stri ecclesiastici, præceptores, doc- Rom. 13. a. 1.
trina, sapientia, ætate, honore, aut alia Luc. 10. c. 16.
quacunq; dignitate antecedẽtes, parentũ Leuit. 19. c. 32.
ipsis nomine designantur. 1. Tim. 5. a. 1.
prou. 5. a. 13.

M. Principes, magistratus, ceteriq; qui
recte

aliis

alijs præsunt, cur Parentum *nomine not*
tur?

Rum.13.a.4. Heb.13.c.17. A. Vt declaretur, quòd Deus eos n
bis nostro, reipublicæque commo
donauerit: atq; ita Parētum nomin
quod principibus, magistratibus ali
que superioribus tribuitur, cōmon
mur, vt illis non pareamus solùm, vi
rumetiam vt eos reuereamur, atque
memus.

M. Quid deinceps in hac lege est?

Exod.20.b.12. Deut.5.b.16. Eph.6.a.2.3. A. Longam eos beatamque vita
Dei beneficio esse victuros, qui par
bus, principibus magistratibus, alii
superioribus dicto audientes fuer
debitumq; ipsis honorem tribuer
Cōtraq; cōsequens est, qui parētib
principibus, magistratibus, aut su
rioribus aliis minùs se obediētes p
buerint, aut cōtumeliosi in eos fue
illos aut citò repētinoque cum ign
minia morituros, aut vitam qua
morte acerbiore turpiorēq; tradu
ros esse; qui etiā ad extremū cōtum
ciæ scelerisq; sui pœnas apud infe
sempiternas sustinebunt.

M. Sextum iam quod sit præceptū d

A.

praeceptum, & Cædes, & odium vetantur.

A. Non occides. Exod.20.b.13. Deut.5.c.17. Math.5.c.21 & 10.c.18. Iocod.2.q.11

M. Satisne legem hanc obseruabimus, si manus ab homicidio, sanguinéque integras obseruabimus?

A. Prohibentur etiam ea, quæ cædis occasionē aliquā habēt, vt ludibria, irrisiones, maledicta, probra, cōuitia, vixæ, pugnæ, & similia omnia. Math.5.d.21. 22.23.24 Ro.3.c.13.14.15. Gal.5.d.20.21. Ia.3.c.14.d.16.

M. Ecquid est amplius?

A. Deus sua lege non externis tantū actionibus, sed animorū etiam affectionibus, iisque vel maximè cauit: apud Deum enim iudicem iracundia, odium, & occidēdi, vindicandi, aut nocēdi volūtas omnis homicidiū esse decernitur. Hoc ergo iure diuino ista etiam vetamur. Math.5.d.21. Gal.5.d.20.21 1.Ioh.2.b.9.10.11.

M. Si neminem ergo oderimus, abundè huic erit satis actum?

Deus cum odium reprobat, benevolentiam nobis in omnes mortales, quæstes etiam, requiris: idq; adeò quidem vt maleuolis inuidisq; nostis, qui in ostenso, crudeliterq; infesto in nos sunt animo, salutem, & trāquillitatem, omniq; fausté, fœliciter, & prospere euenire optemus, beneficiis illos etiam, Luc.6.d.27.28 Rom.12.c.13.d 17.19.20.

si

si facultas in nobis fuerit, afficiamus
Deoque pro illis vota faciamus.

Exod. 10. b. 14. Deut. 5. c. 28. Mat. 19. 18.

M. Quod est septimum præceptum?

A. Non adulteraberis.

M. Hoc præceptum quam sententia habere putas?

A. Obscœnarum voluptatum vniuersum genus, omnis verborum turpitudo, oculorũ, gestusque; petulãtia omnis, omnes impuritatis notæ atque indicia quæcunque, hac lege condonantur. Desidia item inertiáque, cibo, potu, vestitu, luxus & luxuriã ludi, lususque impudici, & quæcunque præterea ad corporis animiue fœditatem sollicitare, aut cõmouere possunt, hoc præcepto vetãtur. Nam, vt mẽtes etiam nostras ab appetitionibus deriisque impudicis puras cõseruamus, præcipitur; propterea quòd tũ animæ quã corpora nosta tẽpla sunt diuino spiritui consecrata.

pro. 6. d. 2. 425. Mat. 5. d. 27. 28 29. Rom. 13. d. 1. 3. 1. Cor. 6. b. 2. 10 1. c. 13. 16. 18. 19 1. Thess. 4. 3. 3. 4. 5. 7. & 5. d. 22. Esay. 16. g. 46. 56 Eccle. 33. c. 26.

1. Cor. 3. 16. 17. & 6. c. 15. 16.

M. Presequere reliqua?

A. Octauum præceptum est: Non furaberis.

Exod. 20. 16 Math. 9. c. 18.

M. Hoc Præcepto quæ prohibentur.

A. Non ea solum furta vetantur,

umano iure plectuntur: sed etiam prou.11.a.1.& 20.h.10.d.23.
dicitur, ne nundinatione aut venda- 1.Thess.4.b.6.
ione fraudulenta, mensuris dolosis,
arùmue legitimis ponderibus, aut Tit.2.c.20.
adulterinis fucatisq; mercibus quen- psal.92.b.10. prou.17.d.23.
quã fallamus: neue iudiciis pecunia
entatis, precioq; & largitione cor-
uptis, aut vlla alia fraude, doloue ma
adhibito, quẽquã circũueniamus. Esay.5.d.23.
qræterea, qui officiũ debitumue alteri Ezek.22.b.13.
abducunt, vt qui laborũ mercedẽ o- Malac.3.b.5.
erariis nõ persoluunt, qui per aua- 1.Tim.5.c.18.
ritiã pauperibus ingẽtibusq; opẽ fer- prou.14.d.20 21.31.
q, viduis succurrere, orbis, pupilisq; Iacob.2.a.3.3.9. & .5.19.20.
buenire, peregrinis, atq; aduenis o- Leuit.19.b.9. 10.&.23.d.22.
stitulari recusant: quiq; rudes atq; ig- Deud.22.a.1.2.31 4.&.24.c.15.17.
ros rerum non instituũt atq; erudi- 19.&.27.c.17.18 19.
dat, qui consilii expertes cõsilio non
ruant, qui vagos errãtesq; ab errore
auertunt, neque in rectam viam
uocant atq; reducunt; qui afflictis
erẽtibusq; consolationem non ad-
bent: omnesque horum similes hac
ge condemnantur.

M. Hoc pręcepto an quicquam adhuc
tereà continetur?

Omninò, Nam ex alienis damnis Zach.8.c.16.
vtilita-

Zach.8.c.16.17. Act.20.g.33. vtilitates noſtras aucupandi aliqui etiam voluntatem cogitationem ſuſcipere hac lege prohibemur. N quod in homines iniurioſum eſt vel optare, aut expetere vitioſũ conſpectu Dei.

M. Recita iam nonum præceptum.

A. Non eris aduerſus proxim tuum teſtis mendax.

Ex.20.c.16. Deut.5.c.20. Math.19.c.18. Exod.23.a.1. Leuit.19.b.11. Deut.19.d.18.19 pſal.15.a.3. Soph.3.b.13 Math.19.c.18. Luc.3.c.14. 1.pet.3.a.11.

M. Hæc lex quam habet ſententian

A. Hac lege non aperti ſolum denſq; periurium, iuſiurandiq; vi tio, ſed omnis etiam vanitas, lumnia, obtrectatio, maledictio, tatio, ſimulatio, diſſimulatioq; on quę ſint aut contra rem, aut exiſti tionẽ proximi, generatim vetan Præcipiturq;, vt, necipſi vnquã cium, falſumue quicquam dicamus

Prou.3.a.3.&.12. c17.&.23.d.23. Eccle.37.c.15. 2 Cor.13.c.8. Ephe.4.d.25. quein aliis, verbo, ſcriptura, reti aue comprobemus: ſed vt verita ſẽper colamus, tutemur, exquira atque ſuſtentemus.

Math.7.a.1. Rom.14.a.4. 1 Cor.13.b.5.7. *M. Nihilne vltrà requiritur hac*

A. Deus, qui intimos animor ſtrorum ſenſus penitus perſpecto bet, á maledicẽdo nos prohibens

quid etiã mali temerè de proximo vel
ſpicari opinariue prohibet, adeòq;
præcipit, vt quoad per veritatẽ lice-
it, bene de aliis exiſtimemus, bonãq;
ſis famam, quantũ quidem efficere
oterimus, conſeruemus.

M. Reſtat iam poſtremum præceptum; Exod.20.c.17.
A, Non concupiſces cuiuſquã, do- Mich.2.a.1.2.
ũ, non vxorem, non ſeruũ, non an- Rom.7.b.7. & 13.d.14.
llam, non bouẽ, nõ aſinũ, nec quic- 1.Cor.10.b.6.
quã omninò aliud quod alterius ſit.

M. Hoc præceptum, quid vltra quàm
peciora, imperat?

A. Anteà Deus maleficia, deprauа- Eſay.1.c.16.
que animorum affectiones vetuit:
in vero innocentiã omnibus ſuis nu-
eris expletam à nobis exigit: adeò
idem vt nullum omninó vel tenuiſ-
num deſideriũ, vel leuiſſimæ cogi- Gal.5.d.24.
ionis motum, à virtute quicquam Iore.4.b.14.
flectentẽ in mẽtes noſtras irrepere Ezek.18.c.32.
iamur. Aequum namque eſt, vt in Mat.5.a.8.
imis etiam & mentibus noſtris, Rom.12.a.2.
nma coram Deo caſtitas ſanctimo- Pſal.5.a.4.5.
q; ſplendeat. Ab illo enim bonitas 1.Cor.6.c.14.
q; æquitas non niſi perfectè abſo-
a probari poteſt; cuius etiã legem

hanc

hanc suam normam omni ex p
perfectissimã nobis ante oculos
stituit.

M. Postea quam decem iam præc
rum sententiam interpretatione breu
planasti, dic mihi cunctáne ea quæ sep
tim articulatimque explicuisti, in p
conferri, breuiterq; & summatim des
nequeunt?

A. Possunt sanè: nam & Chri
diuinus ille doctor, totã Legis vi
que rationem coarctans: eius sum
quàm breuissimè his verbis expo
*D*iliges Dominum Deum tuũ, ex
to corde tuo, ex tota anima tua, ex
ta mente tua, & ex totis viribus t
Math.22.c.37. hoc maximũ est præceptum in l
Marc.12.c.30. Secundum autem est huic simile:
Luk.10.c.27. liges proximum sicut teipsũ. Ad
enim duo mãdata vniuersa lex &
phetæ referuntur.

M. Amorem in deum cuiusmodi
nobis desiderari putas?

A. Qui Deo sit idoneus, hoc es
summa potestate Dominum, sum
parentem bonitate, conseruato
nostrum summa misere cordia pr

im eum esse comfiteamur, Ad amo- 1.Deutro.c.12.
m itaque erga Deum nostrum acce 7.20.
ere debet, vt & reuereamurmaiesta- psa.25.a.1.&.31.
m illius,& ei us pareamus volūtati, a.1.&, 96.b.7.8.
usque bonitati confidamus. 9.&,118.b.8.

1. Totum cor, anima tota, totæq; Vires, quid declarant?

. Eam vidilicet amoris flagrantiam, Deut.6.c.17.18
incorruptā integritatē, vt cogitati- & 30.b.6.
nibus,cupiditatibus, cōsiliis, actio- Iosu.23.c.11,
ibus vllis,quæ Dei amori repugnāt, Ioh. 14.b.15,p.21
hil prorsus loci relinquatur. Etenim 23.24.&,15.p.10
eum non modò plusquā sua omnia, Luc.14.f.26.
d multò etiam magis,quàm ipse se,
uisque pius diligit.

2. Nunc de proximi amore quid habes dicere?

. Christus voluit Christianos suos Ioh13.b.34.35.
mæ inter se cōiūctionis vinculis ar- 1.Cor.13.b.4.5.
tissimè astringi: Et quū nostrî nobis &c.
mor naturalis sit,atq;in animis peni Eph.5.1.ad.29.
ùs insitus,nulla expeditior,cōtracti- Phi.1.a.2.3.
r nulla,nulla iustior fraterni amoris 1.Thess.b.9.10.
orma,nec quæ plus habeat efficacita
s,reperiri potest,quàm quæ ab ip- Mat.7.b.12.&.
humano ingenio deducta, nobis à f.39.
omino prescribitur, vt vnusquisque Luc.6.d.3.
Rom.13.c.8.
1.Cor.13.&c.

ſcilicet proximum eodem, quoſeipſ
amore complectatur. Cui conſequen
eſt, vt ne quid agamus contra prox
mum, ne quē ſermonem, ne quā co
tationē de illo habeamus, quod nob
ab aliis fieri, vel de nobis dici, cogita
ue nollemus.

M. Proximi vocabulum quàm longè p
tet?

A Non tantùm prope nos habitāt
aut cognationes, affinitates, amiciti
amoris, ciuiliſue alicuius conſuetu
nis vinculis aſtricti, ſed & ignoti, a
etiam hoſtes, hac voce proximi co
tinentur.

Mat.5.g.43.44.
Luc.10.b.33. 36.
37.
1.Theſ.4.b.9.10.

M. Quando igitur Lex diuini nu
nis piè ſanctéque venerandi, & charit
atque beneuolentiæ erga homines haben
rationem abſolutam præſcribit, an non ad
lius normam tota eſt vita noſtra dirigen

A. Omninò, atque hoc tantopere,
Deus mores ad legis ſuæ regulā co
formantibus vitā paciſcatur, & à le
preſcriptione aberrātibus, è cōtrar
ſicuti ſuprà diximus, mortē minetu

Deut.8.a.1.& 11.
d.2.18.& 30.a.
15.17.
Math.19.c.17.
Joh.12.g.50.
Rom.6.d.23.&
10.a.5.

M. Iuſtos ergò eos eſſeputas, qui à i
diuino nulla ex parte diſcedunt?

A.Ce

A. Certè quidē: si qui ad legem Dei Rom. 10,2,5
sque quaque seruandā valerent, iure
li quidem iusti censeri possēt: sed in- Gen. 6. b, 5, & 8 d. 21
genita naturæ nostræ corruptione, ita Prou. 20 b. 9
xinscitia, debilitate, prauitate labo- Rom. 7c. 14. 15 Gal. 2. d. 16
amus vniuersi, vt officiū iure diuino
bitum neque intelligamus, neq; il-
satisfacere aut valeamus, aut veli-
us. Tametsi enim inueniatur vnus a- Prou. 20 b. 9
quis, qui in aliqua re vna & altera
xterna legē obseruet, tamē is in mul-
s aliis à recto discedit, & humanus a-
imus ab illa iustitia atque innocentia Deut. 17. d 26
teriori, quā Lex requirit, perpetuò Gal. 3. b. 10
errat. Quamobrem nemo iure iu- Iacob. 2. c. 10. 11
us esse potest in conspectu Dei, qui
e omnibus (qui non omnia, iure
uino descripta exequuntur) sententi-
n fert, eosque detestatur, atque exe-
atur.

M. Num igitur Lex cunctos omnino mortales miserima hac conditione, sine vllo vsquam remedio astringit?

A Deo diffidentibus, & à religio- Deut. 27. d. 26 Rom. 3. b. 20 & 8. b. 7. 8
pietatèque remotis, Lex hanc quā Ep. 5. b. 5. 6 Iacob. 2. b. 10
emoraui, conditionem constituit,
is ab omni omninò spe derelictis:

qui vt ne tenuissimā quidem partic
lam legis præstare possunt? ita ni
quicquā Dei miserecordiæ per Ch
stum confidunt. Piis vero lex aliar
vtilitatum fructus præbet.

M. Quinam illi sunt dicito.

Deut.6.b.6.7. Iosu.1.b.7.8. psal.1.a.2.&,119. totum.

A, Primúm omniū, Lex vitæ reg
perfectè absolutā nobis ante occu
proponens, diligētiam nostram ex
tat, vt mores nostros ad illam di
gamus.

M. Quid preteria?

A. Secundò, quam legem, vltrà q
mortalium vires præstare possunt,
quirere, nobisque potestatem tan
oneris sustinendi deesse animaduer
mus, ad auxilium â Deo flagitandu
Lege exuscitamur.

Rom.3.c.19.& 7 c.14.15. 2.Cor.3.b.5. psal.119.a.5.12 27.28.b.33.34. &c.

M, Perge.

A .Porro autem, quū turpitudin
nostræ labes atq; fœditatem in *Leg*
vt in speculo, cernimus, tanquam fr
nos nobis iniicit, reprimitque; ne i
tegritate nosta confisi, superbos n
in conspectu Dei præbeamus.

Rom.3.b.10.11. 12.c.19.20.&,7. b.7.

M. Prosequere.

A, Quan

A. Quando peccati, quod diuinæ legis est violatio, cõscientia stimulamur atque conuincimur, intelligimusque nos per peccatum in execrationem, aerbissimum odium, grauissimamque Diuini numinis offensionem, atque indignationem incurrisse; mercedẽq; tque stipendium, quod peccatũ meetur, esse, vt non solùm omnibus camitatibus atque miseriis huius vitæ, norbisque & morte corporis afficiaur; verumetiã vt damnatione atq; nteritu sempiterno mulctemur: simul tq; ex Lege agnoscimus nos per peccatum in hunc condemnatorum statũ, uo nihil tetrius cogitari potest, perenisse; toto pectore, tota mente, toto orde, animoque cohorremus, & cõremescimus atq; ita, vt casum nostrũ alutariter doleamus, & vt nosmet notrî pœniteat, Lex efficit, impellitq; t peccatorum veniam, iustitiã & viam sempiternã (quæ ex lege adipisci non possumus) à Christo seruatore antúm, & per Christum expetamus, tque expectemus.

prou. 20. b. 9. 1. Ioh. n. 3. a. 4. Deut. 27. d. 26. Gal. 3. b. 10. Rom. 1. c. 18. et 2 b. 8. & 4. c. 15. et 16 d. 23. 2. Cor. 3. b. 7. 9.

Ephes. 5. b. 5. 6.

Rom. 3. c. 20. 21. 22. & 5. c. 15. 16, &c. Gal. 2. c. 16.

Rom.10.2.4. Gal.3.b.10.11. et d.24.

M. Legem igitur, quantum intelligo, ta
quã magiſtrum ſe, ducémque ad Chriſt
præbere affirmas, quæ nos notitia noſtri, p
nuentiáque & fide, recta ad ipſum via p
ducat?

Rom.3.d.33.et 7.c.f. 3.16. Gal.3.c.10.

A. Sanè ita eſt, ſimulque ex his pe
ſpicuum eſt illud, legem non fruſt
latam eſſe, tametſi mortales ab offic
quod Lex requirit, peræſtandi facul
te longiſſime abſint.

M. Verum dicis. Nunc dilecte fili, qua
do de Lege & obedientia ſatis, vt in hac
tractione brevitatèq; dictum ſit; ratio fla
tat vt proximè dicatur de Euangelio, q
diuinæ per Chriſtum miſericordiæ prom
eis qui contra legem commiſerunt modo
ſos commiſſi pœniteat, facta complectitur,
quod Euangelium fides præcipuè referen
eſt: hoc enim ſecundo loco in noſtra diſtri
tione propoſitum fuit; & eorum quæ tra
uimus continuatione, quaſi manu, eò dedu
ſumus. Dic ergo quæ ſit Euangelii, fidei
noſtræ ſumma?

A. Eadem illa, quæ Chriſtianæ fi
principes articulos, vnà olim arctè
tractos, comprehendit: quámq; vul

prima voce nominat The Creede, eſt fidemnoſtram

M. Fidem tuam pronuncia.

A. Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ: et in Ieſum Chriſtumfilium eius vnicum Dominum noſtrum, qui conceptus eſt è Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine: paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus: deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis: aſcendit ad cœlum, ſedet ad dexterā Dei patris omnipotentis, vnde venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos: Credo in ſpiritum ſanctum, ſanctam eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitam æternam: Amen.

M. Vniuerſam hanc fidei confeſſionem, quæ membra diſpartiris?

A. In quatuor principalia: in quorum primo, de Deo patre, & rerum omnium creatione: in ſecundo, de eius filio Ieſu Chriſto, quod & humanæ redēptionis ſummam omnem con-

continet: in tertio, de sacro Spiri
in quarto, de Ecclesia, & de Dei
nis Ecclesiæ per Christum datis,
plicatur.

M. Agè igitur, hunc ordinem in ex
nandis istis quatuor partibus conseru
principio verò Credindi *verbum in pr*
Christianæ fidei introitu, quã vim hab
expone.

Mat.10.c.32.& 28.d.19. Ioh.1.b.12.13. Rom. 1.b.17. & 10.b.9. Gal. 3.d.26. Heb. 4.d.17.

A. Hac voce significò, veram mean
que viuã, hoc est, Christiani homi
fidem, in Deum patrem, Deum filiu
& Deum spiritum sanctum haberquin
amquè me fidem, hac confessio, L
formula profiteri, firmissiméque us
seuerare.

M. Viua ea veráque & Christi
fides quæ sit mihi quàm potes apertissim
declarato.

Ioh.1.b.12.13. Iohn.8.a.1.b.14. & 38.39. Colos. 2.a.12.3. Heb.10.22.23. & 11.d.6. Psal.1.a.3. Mat.7.c.17.18. & 13.c.23. Gal.5.a.6. 1.pet.1.c.13.14. 15.

A Fides est certa cognitio patern
Dei erga nos per Christum bene
lētiæ, fiduciaque in eodem, sicut
Euangelio testatum est; quæ stu
piæ vitæ, id est, Dei patris volunt
obsequendi semper coniunctum
bet.

M. Intelligis igitur, nullos impios

ut de Dei misericordia desperãt, aut eius
stitiam non pertimescunt, sed vitã vitio-
m animo securo viuunt, hanc verã Chri-
ianam fidem habere posse, tametsi eius
rba pronuntient.

A. Ita omnino intellexi-

M. Quum non nisi vnus sit Deus, dic
are in Christianæ fidei confessione tres
minentur, Pater, Filius, & spiritus
anctus.

A. Non variorum deorum hæc sunt
omina, sed trium diuersarum in vna
uinitate personarũ: nam Deus Pa-
r, Deus Filius, & Deus spiritus San-
us, tres personæ, vnus tantũ Deus
nt, sicuti edocti sumus ex sacris lite-
s, quibus promptam potiùs fidem
iungere, quàm tam penitus recon-
ti & abditi mysterii infinitã altitudi-
em curiosè scrutari debemus.

M. Verissimè loqueris: perge porrò,
amobrem Deum patris nomine nuncu-
nt?

A. Primum omnium, maximèque,
iòd vnici filii sui Iesu Christi natura
ter sit: Deinde quod noster etiã sit

pa-

Mat. 3. c. 16 17. et 28. d. 19.
1. Ioh. 5. b. 7.
Ioh. 10. f. 30. et 14 b. 7. 8. 9. 11.
1 Cor. 8. a. 5, 6.
Prou. 25. d. 26.
psal. 2. b. 7.
Mat. 3. c. 17.
Ioh. 1 b. 14.
Rom. 15, b, 6,

5.Cor.1.1.3. Gen.1.d.27. Malac.1.a.6.& 3. b.10. Ioh.1.b.12.& 3. 2.3.5. Rom.8.c.15. 16.17. Gal.4.a.6. Eph.1.a.5.6. Tit.3.b.7. 1.pet.1.a.3.4.d. 23.

pater, tum quia nos condidit, omnibusque vitam dedit: tum etiam quia nos iterum diuinè per spiritũ sanctũ generauit, & per fidem in verum Messiam atque naturalem filium Iesum Christum nos elegit; sibiq; filios & regnicolas Christis, atque sempiternæ vitæ hæredes pereundem instituit.

M. Cur deum omnipotentem appellas?

Esay.40.c.21. 22.&c. Math.5.g.45. & 10.c.29. Eph.1.b.11. Heb.1.a.1.3.

A. Quòd & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summam potestatem habet.

M. Spiritusne etiam malitiosi impios homines in Dei potestate contineri?

Ioh.1.b.10.11.12 Math.8.d.31.32. Luk.22.d.31.32. Ioh. 10.f.28. 29. et 19.b.10.11. Act.2.d.23.24.et 4.f.27.28. et 12. c.11.

A. Nunquam alioquin sine summa sollicitudine essemus, si quam illis libidinem nos facultatem, contra diuinam voluntatem haberent. Verùm ea spe & cõsolatione sustentamur, quòd neque dæmones, neque cõsceleratissimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitratu vel permissione tentare omnino valeant: quòdque nos adeò in tuitione patris omnium rerum prepotentiam habemus, vt ne vllus quidẽ capitis ne

Luk.21.b.7.et 21 d.18. Psal.19.a.1.et 50.b.6 Rom.1.c.19.20.

us, nisi ipsius voluntate, qui nobis timè vult, in terram decidere pos-

M. Cur adiungitur Deum cœli & terræ atorem esse?

Quòd diuinam potentiam, sapien-m atque bonitatem, (quæ per se in-ligentia cōprehendi non possunt) eius operibus, vt in speculis intueri eat. Nam quum immensam illam di magnitudinē contuemur, eam-e esse partium omnium cōstitutio-m, vt neque ad aspectum magis de-æ, neq; magis ad vtilitates omnes ommodatæ excogitari possent; ar-cis illico effectorisque infinita po-tia, sapientia, bonitas nobis ante ulos mentis obuersantur.

M. Qua ratione vniuersa à Deo condi-esse affirmas?

A. Deum patrē Opt. Max. à prin-io, & ex nihilo, per potentiam sui rbi, hoc est, Iesu Christi filii sui tum hunc spectabilem mundum & uiuersa in eo inclusa, atque spiritus am corporis expertes (quos nuncu-pamus

Gen.1.a.1.& 6. psal.33.b.6.7. & 89.b.11. Iohn.1.a3. Act.14.c.15. 1.Cor.8.a.6. Heb.1.a.2. Colos.1.c.16.

pamus angelos) fabricatum esse
conſtruxiſſe.

M. Num cenſes tamen ſatis piè aſſe-
rari, deum ſpiritus omnes, malitioſos eſſe
eos (qui à nobis Diaboli nominãtur) fa-
ciſſe?

A. Deus illos tales non effecit: vi-
illi á prima creatione, ſuo ipſorum
tio omni reſtitutionis ſpe perdita,
fecerunt: proinde non creationis
natura, ſed naturæ corruptela de-
uati ſunt.

Gen.1.d.31.
Ioh.8.f.44.
Iud.b.6.

M. Satiſne Deo fuit cuncta ſemel fa-
aſſe, poſteà vero omni rerum curatione
caſſe?

A. Nequaquam. Deus enim vt
nia fecit, ita omnia fulcit, et mo-
tur, alioqui vniuerſa in nihilũ ſub-
occiderent.

Pſal.75.a.3.et
104.b.8.9.&c.
et 145.c.14.15.
et 147.a.5.6.&c.
Col.1.b.16.17.
Heb.1.c.3.

M. Quem ſibi finem Deum Opt. Max.
in condendis gubernandiſq; rebus omni-
propoſuiſſe putas?

A. Hominum gratia fabricatus
mundus, & quæ in eo continen-
cuncta cõparata ſunt, vt vtilitati
modiſque humanis ſe ruirent. Et vt
tera vniuerſa humani generis cauſ-

Gen.1.d.26.29.
pſal.8.b.6.7.et
104.c.14.15. &c.
prou.16.a.4.
Eſay.43.b.7.
Rom.11.a.39.
Coloſſ.1.c.16.

ominem ipſum Deus ad ſuā propriè
loriam fecit.

M. Ediſſere quis primus fuerit homi-
is ortus, atque fabricatio.

. Deus, vt a Moſe inſcriptis relictū
ſt, primo homini è limo terræ for-
iato, animā atque vitam inſpirauit: Gen.1.d.15.&22
æminam exinde deductam ex viri b.7.c.8.20.d.21.
,mno conſopiti latere, & in lucem 23.
litam, cum viro ſociauit, vt adiutrix,
tæqueilli conſors eſſet.

M. Cum in viris ſimul & fœminis
lanitas, nequitia diſtortioq; adeò ſumma
nc appareat, num à principio Deus eos
ſmodi frabricauit?

A. Minime omnium: Nam Deus Gen.1.d. 26.27.
rfectiſſimè bonus nihil aliud quàm 31.
ubnum facere poteſt. Deus igitur ad Coloſſ.3.b.10.
am imaginem ſimilitudinēq; homi-
m initio formauit.

M. Quanam eſt illa imago ſecundum
am hominem factum eſſe dicis?

A. Ea eſt iuſtitia omni ex parte per-
ta ſummáq; ſanctitas, quæ ad ipſā Deut.32.a.3.4.
inam naturam propriè pertinet; Rom.9.c.14.
homini cum Deo ſimilitudo vſq; Coloſſ.3.b.10.
fuit, quoàd eam homo peccatorum 1 Iohn.1.b.5.&
2.d.29.et 3.a.3.
Sap.1.c.13.14.
&c.

macu-

maculis fœdauit.

M. Qua ratione istud factum dicis?

Gen.3.12.2.&c.

A. Fœmina a Diabolo circumuenta virum impulit, vt fructū quo illi à Deo interdictū fuerat, comederet; quorum facto, imago, secundum quam creati sunt, est obliterata: & cum tum ipsorum posteri, Deo aduersi, peruersi, imbecillesque ad omne nū effecti, non in omnes solum humanismiserias, corporis morbos, mortē, sed & in interitum etiā sempiternum, perpetuámque damnationem inciderunt.

Sap.1.c.13.14
2 Cor.d.14
Rom.8.b.7.8
2 Cor.3.b.5
Rom.6.d.23
Eph.5.b.5.6

M. Vtrum tamē existimari non debet graviter nimis Deū pomi vnius gustatum vindicasse?

Gen.6.a.3.45.6
b.11.d.2.2

A. Detestabile illud hominis facinus quasi leuis culpa fuerit, nemo vnquam extenuare, aut ex pomo & immaturata modò edacitate rem æstimare audet. Ipse enim pariter cum vxore falcibus Satanæ blandimētis illectus illalaqueatusq;, infidelis à Dei veritate ad vanitatē declinauit: falsis Sermonis criminationibus, quibus de

o, inuidentia, & maleuola commodi- Gen.1.d.26.2.
icuius subductione Deũ accusabat, Psal.8.b.4.5.6. & c.& 104.c.14.15
lẽ adiunxit; innumerabilibus bene-
iis ornatus, ingrato in Deum, qui
à cõtulit, animo fuit: homulus ex ter-
omodò lutóque fictus, non satis esse Gen.1.d.26.27
itans, quod similitudo illi cum Deo Colos.3.b.10.
iet, per intollerandã in solentiam &
rogantiam exæquare se cum diuina
e ieſtate expetiuit: postremo creato-
n se ditioni subtraxit, iugum etiam Ose.6.b.7.
s, à suis ceruicibus proteruè repulit.
en nitur igitur Adæ maleficium mi-
atitur.

M. Verùm cur obparentum scele-
n *posteri omnes de tam beato vitæ sta-*
st *iectis, in omnes calamitates incide-*
t?

fac Deus Adamum illis honoris in-
vaibus ornauit, vt ea cùm sibi, tum
nm, ideſt, toti humano generi, aut ser Math.7.c.18.&
nar t, aut amitteret. Neque aliter fi- 12.c.33.
cor otuit, quin sicut ex arbore mala Rom.5.b.12.& 14.17. &c.
ille fructus eduntur: ita Adamo pec-
ver corruptela deprauato omnis e-
Ser progenies ingenito illo peccato
le d originale vocant) corrumpere-
tur

Ose.2.b.7. Rom.6.c.14. 1.Cor.11.13. Ephe.5.b.5.6.

tur. Quanquam quid opus est grauiter de parente Adamo cõqu quãdo nos etiam ipsi ob plurima ſtra maximáque vitia calamitat omnibus damnatione, mortéque nisſi mè mulctemur: à quibus ma liberemur, nihil in nobis, aut in alia creatura opis aut auxilii om ſupereſt.

Gen.3.c 14.15. Rom.5.c.15.16. &c. Gal.3.c.16.19. Heb.2.d.14.15 16.

M. Quæ ſpes eſt igitur, conſolatiòq liqua, & in quo ſita?

A. Promiſit Deus fore vt ſemen lieris, qui eſt Ieſus Chriſtus filius ginis Mariæ, Serpentis, hoc eſt, bòli, qui eos decepit, caput cõte ipſoſque atque eorum poſteros promiſſo illi fidẽ haberent, libe Atque hoc illud eſt, quod in ſec iam Symboli parte ſequitur: cre Ieſum Chriſtum.

Math.1.d.21. Act.10.f.52. Col.1.c.13.14. Heb.2b.14.15. 1.Iohn.3.b.8.

M. Nomen Ieſus quid ſignifica

A. Ieſus ſermone noſtro ide quod ſeruator. Ieſus enim Chri lius Dei, idemque virginis filiu qui ſcelere deuincti, & ſub antiq pentis diaboli ſeruili iugo capti piternæque mortis vinculis cõſt

rpissimè miserriméque iacebamus, lib ertatem vindicauit, atque ad sa- tem reduxit.

M. Quis nomen Iesu illi imposuit?

A. Angelus ex Dei ipsius præ- pto. Math.1.d..1. Luc.1.c.31.& 2.c. 21.

M. Explica nunc quid Christi nomen nificet?

A. Christus idem est, atque si vn- im appellares: quo nomine indica- eum spiritus sancti vnctione maxi- m regem, sacerdotem, atque pro- etam creatum esse. Psal.7.a.6. Esa.61.a.1. Dan.9.d.24.25. Luc.24.25. Luc.4.c.18. Act.4.c.27. Act.10.c.38. Heb.c.9.

M. Christi regnum est ne mundanum?

A. Nequaquam: verùm spirituale empiternum, cuius regni guberna- a sunt Dei verbum, atque spiritus; æ tum iustitiam, tum vitam secum runt. Luc.1.c.32.33. Ioh.18.f.36. Col.1.c.13.14. 2.Tim.2.a.1.

M. Quam nobis vtilitatem præbet hoc risti regnum?

A. Vires nobis armáq; spiritualia bus atroces & truculentos anima- n nostrarum hostes, carnem, mun- m, peccatum, diabolum proflige- s, adiumentaque ad vitam cum Rom.13.d.12. &c. et 16.c.20. 2.Cor.10.a.4.5. Eph.6.b.10.11.etc.

virtute & sanctitate degendam
ministrat.

M. Cuiusmodi Sacerdos est Christ

psal. 110.b.4.5. Heb.4.d.14.15. &c.&.5.b.6.7.& 7.a.2.3.b.11. 21.&c.& 9.d.13. 14.

A. Summus atque æternus; qui
lus in conspectum Dei venire,
sacrificium, quod Deo placeat sati
ciátque conficere, solus iratum D
placatum efficere potest.

M. Cui nobis vtilitati sunt ista

Ioh.14.d.27. Act.10.f.35. Eph.1.c.14.15. &c. Colos.1.c.20. Heb.9.d.14.15. 1.Tim.2.c.5.

A. Nobis vt pacatus propiti
sit Deus, postulat & deprecatur; n
offensum Deum lenit, nósq; in g
am cum patre reducit. Solus e
Christus pacificator nobis propo
est, qui nobis Dei gratiam reconc

Rom.8.c.15. et 12.a.1. Gal.4.a.5.6. Eph.3.b.12. Heb.4.d..15.16.

Immò verò sacerdotii etiam sui
quasi consortes esse voluit, nobi
troitum ad patrem patefaciens;
illius præsentia cum spe summa
parere, nosq; & nostra omnia v
hostias ad sacrificium, Deo patr
ipsum præbere non dubitemus.

M. Qualis Propheta est Christ

A. Quũ reliquos omnes proph
atq; doctores Dei seruos despic
mortales, Christus ipse Dei filiu
prophetarũ omniũ Dominus, p

terpres et nuntius de cœlo ad homi- Luc.7.c.16.
s, descendit, vt paternam voluntatē Act.7.c.17.
ane explicaret, mortalesque recta Heb.1.a.1.2.
ei atque omnis veritatis intelligētia Ioh.8.d.26.c.40
formaret. Atq; ita Christi nomine et.15.c.15.et 17
a illa officia comprehēduntur, quæ a.6.etc.et 18.g.37
ei filius sibi à patre debita persoluit
omnis eorum fructus nos secū par-
tipes faceret. Filius enim Dei nō so-
nominatur, & est reuerà Iesus Chri
s, hoc est Seruator, Rex, Sacer-
gis, Propheta; sed et nobis ita est,
noſtramque vtilitatem atque salu-
on.

Q. Qua ratione Christum filium Dei
cum profiteris quādo qui pii sunt, omnes
Dei vocentur?

A. Quòd solus Christus naturalis
ei filius, eiusdemque sit cum patre Math.2.c.3.f.5.et
vstantiæ: Nos verò quū natura Ada 3.d.17.
veteris filii simus, gratia tamen be- Ioh.1.b.14.c.3.
et 14.b.10.11.
uolentiáq;, qua nos per Christum Heb.1.a.2.3.et 5
b.
uatorē nostrū prosequitur filii Dei Rom.8.c.14.15.
optamur. Gal.4.a.4.f.5.
Eph.1.a.5.
1.Iohn.3.a.1.

Q. Quam ob causam Christum filium
minum nostrum nuncupas?

A. Propterea quod Angelorū, ho-

Math.9.a.6.&10 a.3.&.21.c.15.& 28.d.1.
Luc.1.d.32.33.
Eph.1.d.20.21 &c.

minum, rerumque omnium dom
tus sit illi á patre traditus : quod
suo arbitratu atque potentia, reg
Dei, tum in cœlo tum in terra mo
retur.

M. Num quidnam restat?

A Hac cogitatione cõmonefi
pii omnes, nõn ad suum sibi arbitr
viuere licere, verùm oportere eos
poribus simul & animis, in vita
ter atq; in morte, totos sese ad D
ni sui nutum accommodare, ipsiq
rebus omnibus obtemperare, &
liter inseruire.

Deut.10.b.12.c. 20.
Malach.b.6.
Luc.9.c.23.24.& 14.f.26.27.
Heb.2.a.5.6. &c.

M. Quid tum inde?

A. Declaratur quemadmodum
turam humanam susceperit, cun
perfecerit, quæ saluti nostræ o
erant.

Mat.8.c.17.&.17 d.22.23.&.20.d. 18.19.
Iohn.1.b.14.& 11 f.50.51
Rom.5.c.15.
1.Cor.15.c.21.22
Phil.2.a.6.7.&c.
Heb.2.b.9.
1 Tim.2.b.5.

M. Eratne erga necessarium filiũ hominem esse?

A. Maximè: nam quod homo
Deũ nefariè commisit, id hominis
supplicio luendum erat, atq; exp
dum: quod onus longè grauissim
solus Iesus Christus, idem Deus, &
homo suscipere poterat; quin nec

it alius mediator inueniri, qui à deo cem atque veniam hominibus im- traret, nisi Deus simul & homo Ie- s Christus. Heb.9.b.14.15. & 9.d.24. 1.pet.2.d.21.24.

M. Quid deinde sequitur?

A. Christum è Spiritu sancto con- ptum, ex Maria virgine natũ esse.

M. Quamobrem vulgari hominum suetudine, naturaliterque generatus est? Ioh.1.c.16.d.36. 1.Cor.7.b.7.8. Heb.4.d.15.et 9 d.14. Mat.1.c.23. Luc.1.c.31.35.

A. Propterea quod per quẽ pecca- rum nostrorum maculæ erant delen , eum ab omni omninò peccato in- grum conseruari par erat. Ob eam itur ipsam causam castissimus ille nus Dei Iesus Christus admirabili ritus sancti virtute, ex incorrupta gine Maria purus ab omni peccati e conceptus, atque natus est.

M. Quare virginis Mariæ nomen memoratur?

A. Vt agnoscamus Christum esse ũ illud semẽ Abrahæ atq; Dauidis quo Prophetæ oraculis instinctu uino editis, prænunciarunt at- e præmonuerunt: ex Abrahami Gen.22.d.18. Esay. 1.a.1. Mat.1.a.1.&c. &.22.d.42. Rom.1.a.2.

 enim

enim,, & Dauidis stirpe Maria vir
directo est ordine procreata.

M. Reliqua vt instituisti deinceps p
sequere.

A, Passus sub Pontio Pilato, cru
fixu, mortuus, & sepultus est.

M. Verũ cur symbolum, Christi
silentio præterita, protinus ab eius ortu
mortem transit?

Esay. 53. Mat. 13. d. 23. 17. etc.

A. Quod in symbolo summa sol
redemptionis nostræ capita memo
tur, quæque illi adeo sunt peculia
vt illius vim omnem in se inclusam
neant.

M. Mortis eius rationem paulò ad
apertiùs explicato.

Mat. 26. b. 14. 15. etc. et 27. totum Mar. 14. c. 45. etc. et 15. totum. Luc. 22. c. 47. etc. et 23. totum. Iohn. 28. et. 16. totum.

A. A Discipulo suo Iuda qui corru
tus, precioque conductus ad id fue
est perfidiose proditus á reliquis
scipulis desertus, á Petro denegat
eiuratusque; á Iudæis, falsis crimi
bus obiectis, malitiosè accusatus
Pontio Pilato Romano præside co
demnatus est, pugnis lorisque cæs
contexis spinis coronatus, toga p
purea indutus, aliisque multis mo
indignissime crudelissimeque tra

us est, & ludificatus: tandemque cru-
ce ceruicibus imposita, extra vrbem
in locum, qui Caluaria appellabatur,
ad supplicium tractus est. vbi medium
inter duos latrones ignominiosissimè
cruci suffixerunt: in qua sūmo cruci-
atu confectus, crudelissimā probro-
sissimámq; mortem oppetiit: animi
interim dolores, quauis morte acerbi-
ores, perpessus.

M. Suanè voluntate, an vi coactus, ista sustinuit Christus?

A. Tametsi probrosa hæc sæuissi-
màq; mors humanæ suæ naturę ma-
ximè terribilis erat; voluntati tamen
patris sui, qui isti ipsum morti addixe-
rat, totum se permisit: itaq́; contume-
liosa illa in se probra, tormenta, mor-
temque atrocissimam sponte, & pati-
entissimè pertulit; tum patri obtem-
perans, tum veniam iis, à quibus est in
crucem actus, à Deo precatus.

Mat. 26. d. 36. 38. 39. 41. 42. f. 53. et 20. d. 28. Mar. 10. f. 45. Ioh. 10. c. 11. 15. d. 17. 18. Phil. 2. b. 8. Luc. 23. c. 34.

M. Quamobrem voluit Deus innocentissimum filium suum tam ignominioso truculentòque genere mortis affici?

A. Christus Deo patri pro nobis se

Esai.53.totum
Rom.1.a.3.
2.Cor.5.d.21.
Gal.1.2.4.
Eph.1.a.3.
&c.b.7.&c.
Col.1.c.13.14.
& 2.c.13.14.
1.pet.3.d.18.
& 4.a.1.
Ioh.3.c.16.
2.Cor.15.d.21.

obligauit, atq; spospondit: quicq
ergò nos debebamus, aut eramus co
meriti, id omne sibi præstandum, s
uendum, & dependendum Christu
se recipit. Et proindè ipse tametsi n
ximè innoxius, pro nobis nocenti
mis luit. Deusque pater onus illi n
strũ imponens, summa iuris iudici
seueritate in eum animaduertit, vt
bis ipsius causa, summam misericor
am impartiretur.

M. Summam igitur beneficiorum
lorum quæ ex Christi morte capimus,
hi explicato.

Ro.5.b.8.10.11.
2.Cor.5.d.18.19.
20.21.
Eph.2.c.12.13.
14.17.&c.
Heb.7.d.26.27
& 9.d.12.14.& 10
c.12.14.17.

A. Christus, quemadmodum a
attigi, nostro nomine locoq; Deo
tri satisdedit, se pro nostris pecca
ipsi esse satisfacturum: se ipsius in
in nos ob contumaciam nostram co
ceptam, suauissimo obedientiæ suę
crificio placaturum, nosq; in grati
cum Deo restituturum esse. Atq;
Christus innocentissimus ille Dei
nus vinculis constrictus est, vt noc
tes nos, qui Sathanæ, morti, & dam
tioni eramus mancipati, in libertate
vindicaret: Christus, qui extra o

ne

quem omninò culpam erat, accusatus, condemnatusque fuit iudicis terrestris sententia, vt nos, qui culpa tenemur maximè, damnationéque eramus digniſsimi, pro cœlesti tribunali absolueret: Christus, pretioso sanguine suo pro nobis fuso, peccatorũ nostrorum maculas sordésque eluit atq; deleuit: Christus postremò, contumeliis, quibus est immeritisimè vexatus, acerbisimáque atque ignominiosisima morte, qua est affectus, nos à pœna, ignominia, mortéque sempiterna, quæ nostris sceleribus eramus maximè commeriti, liberauit: adeòque peccata omnia nostra obliuione sepulta, procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ita miserarum omnium nostrarũ, in quas vel originè per Adamum, vel posteà propriis nostris peccatis incidimus, Christi perpesio medicina est, atque remedium; modò fiduciam omnémque spem in illo collocemus, amoréq; illum amplectamur.

Rom.8.a.1.2.c. 33.34. Col.1.c.13.14. &c.d.20.21.

pſal.51.6,7. Heb.9.d.14. 1.Ioh.1.b.7. Apoc.1.b.5. 1.pet.2.d.21.22. &c. Rom.4.b.7.8. Col.2.c.13.14. Heb.10.c.17. Rom.8.a.1.2.

M. Morte tamen corporis, quæ pœnæ peccato debitæ pars aliqua est, nos nihilominus

mulctas

mulctamur.

A. Corporis mors, quæ sine Chr
atrium interorū fuerat, iam per C
stum, omnibus illi fidentibus, in
aditúsq; in cœlum est effecta: qu
admodum & Christus ipse per m
tem suum est regnum ingressus: it
mors quæ antea peccati pœna es
iam per Christum in maximo sit lu
ponenda.

Luc. 23. f. 43.
Ioan. 6. 25. 26.
1. Cor. 15. c. 18.
21. 22. 54. 55. &c.
1. Thess. 4. c. 13. 14.
Phil. 1. c. 21. 23.
Apoc. 14. c. 13.
Eph. 5. a. 1.
1. Pet. 2. d. 11.
etc. et 4. a. 1. 2. etc.

M. Ecquem alium nobis utilitatis fructum præbet Christi mors?

A. Christi supplicium & mors
solùm ærumnarum nostrarū, vt
dixi, salutare medicamentum, se
exemplar etiam est nobis ad imi
dum.

Ioh. 13. b. 15. etc.
Eph. 5. a. 2.
1. pet. 2. d. 21. etc.
et 4. c. 1. 2. etc.
1. Ioh. 2. a. 6.

M. Idem istud planiùs expone.

A. Debemus et nos, ad exemp
Christi, voluntati Dei cœlestis n
patris obedire, iniurias q; omnes,
bis ab aliis illatas patienter accip
vitiosos carnis appetitus cruci suffo
re, peccatisq; omnibus quasi mo
os sepultos q; esse, ita vt posthac,
hil mali admittamus; idque exem
Christi, qui propter peccatum in

m sublatus, mortuus, & sepultus est. Rom.6.2.2.4.7. b.11.
t reuera deprauatæ affectiones (quē Gal.2.d.20.et.5. d.24.
oqui indomitæ sunt) in iis, qui Chri Col.2.c.13.&.
per fidē adherent, ita virtute mor-
eius quasi cruci suffiguntur, illarū-
e incēdia ipsius sanguine ita restiu-
ntur, vt spiritui multó obsequēti-
es reddantur. Atq; ita virtute mortis
s ad e apræstanda confirmamur, ad
æ, vitæ, mortisque eius exemplis
citamur.

*M. An non & de nostro etiam in Chri-
m officio commonemur?* Rom.14.b.7.8.
1.Cor.6.d.20.
et 2.Cor.5.p.15.

A. Commonemur profectó non in
stra nos esse potestate, vt quæcūq;
limus, nostro arbitratu faciamus, ve
m Christi, qui nos tā magno rede-
t, nos totos esse, illius voluntati pa-
re, ad illius nos nutum accōmoda- 1.Thess.5.b.10.
oportere: Christum, qui nos adhuc Rom.5.b.8.10.
stes amore tāto prior amplexus est Math.10.d.37.
redāemus, maximè nos esse obli- et.16.d.25.
tos: paratissimos etiam esse debere, Luc.9.c.23.24.
risto, qui ita se nobis totum de- &c. et.16.f.29.
, omnia nostra, nosque adeó ip-
totos vicissim reddere: Chri-
causa non omnia solum mundana
com-

commoda, huiusque vitæ voluptat
negligere, sed & vitam adeò ipsam
ferere, potiùs quã Christũ amittam
nostrũq; erga ipsum officiũ pieta
mq; non præstemus. Beata est en
cẽsenda mors, quæ mortalis vitæ c
Math.16.d.25. Marc.8.d.35.&c ditioni debita, Christi maximé gra
oppetita est: gratia dico Christi, q
sua sponte vitã profudit, mortẽq; p
nobis occubuit; quiq; vitæ author, r
rtuos nos à morte reuocatos & vult
potest immortalitate donare.

N. Quare adiungis Eum fuisse eti
sepultum?

Math.12.d.40. et 27.g.59.60.&c 2.Cor.15.a.4. A. Corpus exanime sepultura est
fectum, vt omnes eius mortẽ explo
tã magis, penitusq; cognitã habere
nã si re diuinus subitò extitisset, mo
eius in quæstionem a multis dubita
onèmq; adducta, scrupulusque hon
nibus aliquis fuisset iniectus.

M. Eius ad inferos defensus quam h
bet sententiam?

A. Quòd Christus vt corpore in te
ræ viscera, ita anima a corpore, sepa
rata ad inferos descendit; pariterq
mortis eius vis ad mortuos, inferos

adeò ipsos vsque eo permanauit, vt & animæ incredulorũ tristissimę, ipsorũque incredulitati maximè debitæ condemnationis sensum perciperent, ipséque Satanas inferorum princeps, tyrannidis suæ, & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam, & ruina oppressam esse animaduerterent: è contraria verò parte, mortui qui Christo confidebãt, redẽptionis suæ opus iam perfectum esse perspicerent; eiusq; vim & effectũ sentiẽtes, vlciscimo perpetuóque solatio fruerentur. 1. Pet. 1. d. 16. Ioh. 8. d. 24. 1. Cor. 15. g. 54. 55. &c. Heb. 2. d. 14. 15. Ioh. 5. c. 25. 28. & 11. c. 25. 26. Rom. 14. b. 8. 9. Colos. 1. c. 13. 14 19. 20.

M. Reliqua nunc persequamur.

A. Tertia die resurrexit à mortuis.

M. Satisne ergo effectũ non erat, quod Christi morte, nobis culpa liberatis, venia data sit?

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius: vel nostrã conditionẽ nobiscum reputemus: Nam si in vitam non rediisset, nequaquam Dei filius fuisset habitus, neque nos morti eripere potuisset: At à mortuis ad vitã sempiternam exitatus, & diuinitatis suę vim ostendit paritérque peccati, et mortis

Rom. 1. a. 4. & 6. a. 4. b. 9. 10. & 8. a. 1. 2. &c. 1. Cor. 15. d. 26. g 54. &c. Apo. 1. d. 20. Phil. 2. b. 9.

at

atque ipsius etiam Diaboli domitor se esse comprobauit.

Gal.2.d.19.20. Rom.4.d.25.& 5 c.15.&c.6.a.4.5. b.11.1.etc. 1.Cor.15.c.20. etc.

M. Quæ adipiscimur commoda ex eo quod Christus re diuinus fuit?

A. Plurima, maximàque. Etenim illinc desiderium nobis, facultasque atque adiumenta, ad vitam cũ virtute pietatèque degendam suppeditantur. Illinc nos Christus iustitia, quæ nobis anteà defuit, imbuit. Et Christus à mortuis ad vitã excitans, vitæ nobis author existit: illinc enim spes nobis ostenditur, fore aliquandò tempus, cũ & mortalia corpora nostra à morte ad vitam reducetur; quód Christus nos resurrectionis, vitæq; suæ fecit participes. Fieri enim omnino non posset, vt Christus caput nostum reuiuiscens, nos sui corporis membra morte in nihilum recidere, funditusq; interire patiatur.

1.Thes.4.d.14.etc. Colsi.1.d.18. 2.Tim.2.b.11.

M. Perge.

A. Sicuti sacræ literæ declarant Christum propter iustitiã nostram excitatum fuisse, ita nos etiam docent, vt Christi exemplo de mortiferis peccatorum operibus exurgentes, iustitiæ post-

Rom.6.a.4.etc.b. 9.10.11.etc. Eph.5.d.23. Col.3.a.1,2.etc.

poſthac, atq; ſanctitati viuamus: ad quod præſtandum virtute potentiáq; glorioſæ reſurrectionis ſuæ nos Chriſtus corroborat.

M. Quid in fidei confeſsione deinde ſequitur?

A. Aſcendit ad cœlum, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Marc.16.d.19. Luc.24.g.51. Act.1.b.9.10.&c

M. Hoc quemadmodum ſit accipiendum expone. Ioh.12.b.8.& 16.b.10.c.16.d.28. et 20.d.17.

A. Planiſsimè, quod Chriſtus corpore in cœlũ aſcẽdit, in quo anteà corpore nõ aderat: quódq; è terra, in qua priùs corpore preſens fuerat, diſceſsit.

M. An non ergo nobiſcum ampliùs in terris adeſt?

A. Præmonuit ipſe Apoſtolos ſuos non ſemper cum illis præſentem futurum, quod de corporea eius præſentia eſt intelligendum. Ioh.12.b.8.

Diuina enim natura ſua, qua vniuerſa complet, tum in cœlo ſemper aderat, tum eadem, & ſpiritus ſui virtute, præſens eccleſiæ ſuæ in tertis perpetuó adeſt, & adhuc venturus eſt, vſq; eo dum mundana omnia ad exitum perueniant. Ioh.1.d.14. Mat.18.c.20. et 28.d.20. Ioh.14.d.18.et 16.b. Rom.8.b.9.&c.

M. Minimè ergo deſerti ſumus ab auxi-

lio

lio, defensionéque Christi, tametsi corpo
præsentem illum non habeamus.

Math.28.d,18. Ioan,16.b.7,& 17.c.2.&c. Eph.1,d.10.& 4. b,8.&c. Phil.2.b.9.10. Colos.1.c.18 Apoc.14.d.1.

A Nequaquam. Christus enim pat
ad dexteram assidens, potestate, sapi
entia, prouidentiáq; sua mundum re
git, & moderatur: mouet, guberna
temperat vniuersa: sacrum etiam spi
ritum suum, vt maximum charitatis i
nos suæ pignus, de cœlo vt est pollic
tus, in animos nostros demittit; cuiu
sui spiritus clarissimo lumine mente
nostras, tenebris cæcisque nubibu
circumfusas, illustrat; ab animis etia
nostris ægritudinem repellit, conso
lationéque nos leuit, atque sustenta
eadem præstiturus, quoad hic mun
dus exitum habebit.

Rom.5.a,5.& 8. a 4,5,b,9,&c.

M. Nunc autem dicito, quid præcip
de Christi ascensu, sessionéq; à dextera p
tris consideres, quod quidem ad Christu
ipsum propriè pertineat.

Eph.1.d.20 &c. Phil.2.b,8,9,&c. c,5,7.a.5.

A Aequum fuerat, vt Christus, qu
ab altissimo decoris, & amplitudin
loco, ad infimum serui gradū, dedecu
que condemnationis, & ignominios
mortis sese demiserat, ad illustrissim
vicissim honorem, celsissimámq; dig
n

nitatis sedem ascenderet, & in antiquum statum restituetur: vt contemptio videlicet, illataq; ipsi probra, gloria, & maiestate, quasi paria paribus, compensarentur.

M. Nobis verò Christi in cœlum ascensus, sessióque á patris dextera quam adfert vtilitatem?

A. Principio, Christus, vt homi- Ioh.14.a.2.3.etc.
num gratia è cœlo in terram, tanquam ad exulaudum, venit, ita & in cœlum patrimonium suum, hominum vice ascendit, viam qua nobis sit ingrediendum in cœlũ muniens, cœlìq; portas Ioh.16.f.16. Rom.8.f.34. Heb.7.d.25.et 9. g.24. 1.Ioh.1.a.2.
nobis priùs ob peccatum occlusas referans. Porrò præsens corã Deo, nósque illi commendans, & veniã nobis ab illo petens, causæ nostræ patrocinium suscipit, quo defensore, causam nunquam amittemus.

M. Verùm qua ratione ascensus Christi in cœlum imitatores esse possumus?

A. Suspicere in posterum, mentem- 1.Cor.15.f.48. etc. Col.3.a.1.2.etc.
q; & animi aciẽ in cœlũ, vbi Christus patri dexter assidet, intendere debemus, cogitationes omnes, & curas nostras in rebus diuinis, cœlestibus, sem-

piternis; non in humanis, terrenis, atq; fragilibus defigentes.

M. Et quid præterea?

Esay 1.b.11.&c. c.16.17.&c. Math.5.a. 8.&c. Ioh.4.c.20.&c. d.24.

A. Commonemur etiam vt Christo Domino cœli iam imperium tenenti, non mundano ritu, aut futilibus commentis humanis honorem habeamus, sed vt diuino ρ, lanêque spirituali cultu, qui & nobis, qui tribuimus, & illi cui tribuitur, potissimúm conueniat, eum pié sanctéque veneremur.

M. Nunc te volo quæ de supremo iudicio, mundique exitu didiceris, mihi breuiter narrare.

Mat.24.c.29.30. 31.et 25.c. 31. 32. &c. 1.Cor.15.g.52. etc. 2.Thes.4.d.16. etc. 2.Pet.3.c.10. etc. Rom.14.b. 10.12. 1.Cor.4.a.4.5. 2.Cor.5.b.10.11.

A. Christus cum illustrissimæ dignitatis splẽdore, magnificẽtiæq; præcellentissima amplitudine in cœli nubibus adueniet cinctus, septúsq; copiis & corona cœlestium stipatorum, & ad terribilis buccinę signum clangorémq; formidolosũ, mortales vniuersi qui ab ortu mundi ad illud vsque tempus ex hac vita migrarunt, tum animis, tum corporibus integri reuiuiscent, & pro Christi tribunali iudicãdi adducentur, vnusquisq; de factis suis rationem redditurus, quæ æquissimus atqu

atque acerrimus iudex ad ſummæ veritatis regulam requiret,

M. At cum natura mortẽ omnibus certò propoſuerit, quomodo in fidei confeſſione victuros tum eſſe aliquos affirmas?

A. Diuus Paulus declarat eos qui eo tempore in vita cõmorabuntur, repẽtina mutatione renouandos, & omni corruptione corporibus abſterſa, remotaque mortalititate, immortales eos extorituros eſſe: & iſta ipſi scõmutatio, mortis eſt futura loco, ꝙ mortalis vitæ occaſus fiet ortus īmortalis. 1.Cor.15.g.53. 1.Theſ.4.d.17. 1.Cor.15.g.53. &c.

M. Num igitur pios metu perteritos memoriam illis diei perhorreſcere debere, aut eam ipſis pertimeſcẽdam, & fugiendam eſſe putas?

V. Nequaquàm: quin etiã illius expectatio piorũ animos ad ſpẽ optimã erigit ſolatioq; maximo permulcet Is enim ſentẽtia pronũciabit, qui noſtro loco ſẽtentia iudicis eſt condemnatus, ne nos in ſeuerũ Dei iudiciũ vocati cõuīcāur, ſed indẽnati iudicio liberẽur. Rom.8.aſc.15.d. 23.g.38.39. 1.Cor.1.b.7. phil.3.d.20. Tit.2.d.13. 2.pet.3.c.12.

M. Quãdo igitur de Deo patre creatore filioque eius Ieſu Chriſto liberatore hactenus ſit diſtum, duabus iſtis Chriſtianæ

professionis partibus ad exitum iam perductis: tertia nunc, quid videlicet de spiritu sancto credas est declaranda.

Math.18.d.19. 1.Iohn.5.b.7. Ioh.14.d.36.et15 d.26.&.16.b.7.et 23.f.22. Act.5.a.3.4.

A. Eum tertiã esse sacrosanctæ Trinitatis personam profiteor, á patre & filio ex omni æternitate procedentẽ, vtrique parem, atq; eiusdem omnino substantiæ, simulq; cum vtroq; venerandum & implorandum.

M. Sanctus quare vocatur?

Rom.1.a.4.et 15. d.16. 2 Thes.3.c.13. Tit.3.b.5. 1.pet.1.a.2.

A. Non solũ propter suam ipsius sanctimoniã, quæ est omninò maxima, verum etiã, quod electos á Deo & Christi membra sanctitate imbuat, quã ob rem sacra scriptura ipsũ sanctificationis spiritum nuncupat.

M. Quibus in rebus sanctificationem hanc sitam esse putas?

Iohn 3.a.5.6. Rom.8.c.15.d.23 Gal.4.a.5.6.

A. Principio, eius virtute diuinitũs renascimur: hoc est enim quod Christus dixit, necessariũ esse, vt ex aqua & spiritu de integro nascamur. Eius

Rom.8.c.14.15. &c. 2.Cor.1.d.22.et 5.a.5. Eph.1.c.14.

tiã numine afflati, Deipatris filii adoptione instituimur: ex quo fit, vt spiritus adoptionis meritissimé nominetur: qui electionẽ etiam nostrã qua cõsignat in animis nostris, nobis co

fi

firmans atque persuadens, diuina beneficia vniuersa nostra per Christum fieri.

M. Prosequere?

A Spiritus sanctus cælestia mysteria animis nostris interpretando explanat mentiũque nostrarum oculos, vt illorum intelligentiam capere possint, lumina præfert: ad ipsius porrò arbitriũ peccatis venia vel tribuitur, vel negatur; eius virtute naturæ vitiositas cõprimitur & edomatur, peruersique appetitus frenantur atque franguntur, nimiq; ad studiũ pietatis cõcitãtur: ipsius arbitratu varia beneficia diuinitus in pios conferuntur.

Ioh.14.b.7.d. 26.et.16.b.13. et.20.f.22.23. 1.Cor.2.c.10.11. d.13.14. Ephe.5.d.17. Ro.8.a.5.b.9.&c.

Act.2.a.4.c. 17.&c. 1.Cor.12.a.4.7.

M. Ecquid habes præterea quod de hac re dicas?

A. Inter vitæ huius multiplicia diuerquè malorum, solicitudinũ, & calamitatum genera piorum dolores & mœrores (quorum in hoc mundo conditio plerumque miserima, luctusque ex alioqui cõsolabilis esse solet) spiritus sanctus occulté cõsolando, fiduciamque afferendo minuit, leuat, atque

Iohn14.b.16.a. 26.et.15.d.26. et.16.27.

mollit: & ex eo paracletus, hoc est c
solator, verè propriéque nominatur
Rom.8.b.11. Postremo spiritus sancti potẽtia, mo
2 Cor.12.d.4.7. &c.b.21.13.&c. talia nostra corpora à mortuis excita
ad vitam reuocabuntur. Summa aut
quantacunq; nobis bona Deus p
Christũ largitur, ea vniuersa Spiritu
sancti efficentia cognoscimus, perc
pimus, comprehendimus. Tantoru
igitur datori beneficiorũ meritissim
confidimus, & spẽ in eo reponimu
ipsumque veneramur, atque opem
illo petimus.

M. Reliqua est pars quarta de sanc
Symboli.pars.4. *Ecclesia Catholica, de qua sententiam t*
iam intelligere cupio.

1.Cor.12.d.27. A. Summatim dici potest, eccle
Eph.1.d.22.23. esse corpus Christi.
Col 1.c.18.d.24.

M. Verũmagis hoc perspicuè pluribu
que verbis dicito.

A. Ecclesia est corpus reipubli
christianæ, hoc est, vniuersa multi
Rom.12.b.5.&c. do cõsociatiõq; piorũ omnium, qu
1.Cor.12.b.12. 13.&c.c.10.d.26. Deus per Christum ad vitã sempit
Eph.1.a.4.5. et 3.b 9.10. nã ex omni æternitate designauit.
Math.15.34.

M. Quam ob causam hunc articul
Symbolo additum esse putas?

A. Q

A. Quoniam quidem non solùm nequicquam Christus mortem oppetiisset, si non existeret Ecclesia: sed etiam, quæ hactenùs dicta sunt vniuersa, superuacanea forent, & ad nihilum recasura.

M. Quamobrem?

A. A Principio ad hunc vsq; locum salutis causas recensuimus, radicésque ipsas cõsiderauimus, nominatim verò quòd Deus nos, propter Christi meritum diligat, & beneuolentia complectatur: prætereà, quód huius gratiæ, in quam cum Deo reconciliati sumus, efficacitate spiritus sancti participes reddimur: Verùm ista hunc vnicum habẽt exitum, vt instituatur Ecclesia, hoc est, concilium fidelium, in quos diuina hęc munera conferantur.

Matth. 16. c. 18. Act. 20. f. 6. 1. Cor. 12. b. 12. 13. &c. Eph. 1. a. 3. 4. 5. &c. d. 11. &c. et 3. b. 9. 10. p. 21. &. 5. d. 25. 1. Ti. 3. d. 15. &c.

M. Quare hanc Ecclesiam vocas sanctã?

A. Vt hac nota ab impia incredulorum turba internoscatur. Quotcunq; enim delegit Deus, eosdẽ pietate morumq; integritate imbuit.

Rom. 8. c. 29. 30. 1. Cor. 14. f. 33. Eph. 1. a. 4. 5. b. 11. 12.

M. Ista quam Ecclesiæ asignas, sanctitas, istne iam in omni genere perfectè absoluta?

A. Nondum. Quamdiu enim mortali

Ro.4.3.f.26. 1.Cor.13.c.9.etc. 2.cor.12.b.5.9. hîc conditione viuitur, ea est humanæ naturæ infirmitas, vt parùm validis viribus simus, ad omnem vsquequaque culpam effugiendam. Proinde Ecclesiæ sanctimonia non est adhuc plena cumulatéq; perfecta, veruntamē probé instituta. Sed quādo cum Christo à quo nitorem & splendorem omnem obtinet, penitus copulata fuerit; iam tandem innocentia & sanctitudine omnibus suis numeris plané expleta vt vestitu quodam candidissimo nitidissimóq; exornabitur.

1.cor.13.c.10. etc.et 15.g.52. 53.etc. Eph.4.d.26.27. Apoc.19.b.8. et 21.1.2.c.10.11. etc.3.27.

M. Ecclesiam cur appellas Catholicam?

A. Idem valet, atque si vniuersalem vocarem. Hæc námque multitudo conuentus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus cuius terminis septus teneatur: verùm piorū qui à mundi fabricatione, omnibus locis atque temporibus vixerunt, vivuntué, aut victuri sunt, numerum integrum comprehendit: vt vnum sit Ecclesiæ corpus, sicut vnus est Christus, corporis illius vnicum caput.

Mat.28.d.19. Act.2.a.5.9.b.10 etc. 1.cor.12.b.12.13. etc. Eph.1.d.22.23. et 2.a.c2. etc.et 4.a.4.5. etc.1 5.16. Colos.1.c.18.

M. Nunc te explicare volo, quamobrem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ cōtinuò subiūgas

credere sanctorum communionem. 1.Cor.12. b.12. etc.c.10. et d.16

A. Quum vbiqué terrarum & gen- Eph.4.c.25.30.
um, omnibusq; temporibus & secu- Col.1,c,18. et 2, d,19.
habeat Deus, qui pié ipsum sancté-
colant; vniuersi illi, quamuis inter-
llis locorum & temporũ longé dis-
ncti, vnius tamẽ eiusdẽq; corporis,
uius est Christus caput) partes sunt Eph.4.a.3.4.c,15
mma inter se coniunctione deuin- Col.2,d,19,
æ. Tanta est sanctis hominibus et cũ
eo, & inter se communio. Namque
iritus, fidei, sacrorum mysteriorum,
ecationum, condonationis crimi-
m, beatitudinisqué sempiternæ, at-
adeó vniuersorum diuinorum do-
orum, (quibus Ecclesia per Christũ Math.22.d.39.
uitur) communicatione sunt inter se Ioh.13.d.14.15.
uàm maximé coniuncti. Charitate Rom.b,5,etc.
ætereà, amicitiáque non simulata, 1.Cor.10.f.24. et 13.b.4.5.etc.
d concordi, sese mutuò complectũ- 2.Cor,f.28,29.
r. Quoniam veró ista piorum com- Gal.6,2,2.
unitas in sensum intelligentiámque Ph.2,a,1.2,etc.
umanam, perindé atque aliæ coniũ-
iones consociationésq; hominum,
on cadit, iure hic inter ea, quę credũ-
r, locum habet.

Hæc, quam commemoras ecclesia, cõspi-
cuáne?

Ro.8.c.29.30.33. Eph 1.2.4.5.&c. b.11.12. Colos.3.b.1.

A. In hac fidei confessione præcipuè tractatus de cætu illorum, quos Deus occulto arbitrio sibi per Christum delegit: quæ ecclesia neque in conspectum cadit, neque eius ostendi indicia semper possunt. Est tamē aspectabilis quædam, quæq; cerni potest ecclesia Dei, cuius nobis notiones atq; insigniapalàm profert & proponit.

M. Quænam ea sunt?

Esay.55.b.10.11. Luc.24.c.47. Ioh.24.b.13. 14.& 15.c.16. & 16.c.23. Rom.11.b.8.9. 2.Cor.11.d.20. 21.23.&c. Mat.18.c.16.17. d.19.20.et 28.d 19.

A. Vbicunque gentium Euangelium Christi seruatoris purè declaratur, Deo Christi nomine preces verè adhibentur, sacra mysteria rectè celebrantur, disciplináq; ecclesiastica rite exercetur, ille christianorum hominum cætus ibi congregatus, est aspectabilis Christi Ecclesia.

M. Suntne igitur omnes, qui in hac spectabilem Ecclesiam conueniunt, numero destinatorum ad vitam sempiternam censendi?

Mat.13.c.19.&c. d.25.&c.f.17.&c. Esay 55.b.10.11. Math.28.d.19. &c. vt supra.

A. Hypocritæ nonnulli specie quadā assimulatæ sanctitatis in hunc sanctum conuentū insinuant, qui tamē longissimè absunt à veris Ecclesiæ membris. Quanquam, quoniam vbicunq; ver-

bum

bum Dei vere explicatur, & ſacra
nyſteria ſanctè celebrantur, ibi ſẽper
int aliqui ſaluti per Chriſtum deſti-
nati; vniuerſã illam frequentiam Ec-
cleſiam Dei eſſe interpretamur: quũ
& Chriſtus ipſe duobus tribùſue, qui
ipſius nomine cõuenerint, præſentim
eſſe ad futurum ſpondeat.

M. Quare Eccleſiæ remiſſionem peccatorum ſubiicis?

A. Principio quod claues, quibus cœlum tum clauditur, tũ aperitur, hoc eſt, ius illud obligandi & ſoluendi, reſeruandi & cõdonandi crimina (quod eſt in ad miniſtratione diuiuni verbi poſitũ, Chriſti munere donata & commiſſa eccleſiæ poteſtati) in ipſa proprié reſideat. Deindè quòd nullus cõdonationẽ criminũ impetrare poſſit, niſi qui eccleſiæ quæ eſt corpus Chriſti, pars veré fuerit: quiq; cõmunem eccleſiaſticæ ſocietatis cõiunctionem diligenter, integrè, pièq;, continenter etiã, & ad extremũ ſeruat, & defẽdit.

Mrr. 1 8°.d.19.20.
Math.16.c.18.
19.et 18.c.17.18
Ioh.20.f.22.23.
1.tim.3.d.15.
Math.24.b.13.
Iohn.15.a°4.5.&.
Colloſ.2.p.19.19

M. Ab eccleſia igitur alienis non ſupereſt ſpes vlla ſalutis

A. Extra Eccleſiæ limen omnia ſunt damnationi

Iohn.1 5.2.4.5.&c. Col.2.d.18.19. 2. Tim.3.d.15.

damnationi, morti, atque exitio ob noxia. Mẽbra enim distracta, diuulsque à capite atque corpore, omni spvitæ orbata sunt.

M. Vocabulum remissionis quam significationem habet?

psal 32.a.1.3. Ioh.3.c.16.17. Act.1.f.38.39 et 26.d.18. Rom.3.d.24.25.28 Eph.1.b.7. Col.1.c.13.14.

A. Quod videlicet á Deo impetrẽ fideles, vt peccata sibi ignoscat: Deus enim Christi gratia, qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsi fidentibus gratuitam dat criminũ veniam; & ex damnatione, atque iudicio ereptus, cõmentam pœnam remittit.

M. *Ad promerendam ergo peccatorum impunitatem, nonne benefactis nostris Deo satisfieri posse putas?*

Vt supra et. Esay.53.a.4.5 Rom.5.b.8.10. Gal 2.c.16. Col.1.c.20. 21. 2.Tim.1.c.9.10 Heb.9.d.14.15.

A. Vnus omninò Christus cruciatus & morte sua, quibus est affectus, supplicijũ nostris maleficiis cõstitutũ luit atq; persoluit; simulque Deo, nostro nomine, satisfecit: Solus igitur Christus aditũ nobis ad diuinam clementiam patefacit. Penes nos, sũmo hoc munere, sola ipsius bonitate beneficẽtiaq;, gratis donatos nihil est omninò quod ipsi inuicem mercedis remunerationisue loco vel deferamus, vel referamus

feramus.

M. Nihilne ergó prorsus supereſt à nobis præſtandum, vt criminum condonationẽ conſequamur?

A. Deus nocentibus ſe crimina cõdonaturũ pollicetur, modò pœnitendo errorem corrigant, atq; deponãt; mentesq; à vitæ nequitia reuocent ad ipſius obſequium. Quamobrẽ pœnitentia, correctióque vitæ nobis eſt neceſſaria, vt peccatorũ impunitatem exoremus. Iere.18.b.8. Ezech.18.d.5.e. 30.31.32.&33.c 14.&c. *Mat.*4.c.17. Luc.5.f.31

M. Pœnitentia quas partes complectitur?

A. Crimina nos primum noſtra agnoſcere, cõfiteriq; corã Deo oportet, acerbiſſimo etiam animi dolore angi, pudorequé affici, quòd illius maieſtatem, offenderimus: peccati prætereà odium intimum ſuſcipere, illudque deteſtari atq; execrari oportet. Hic dolor à quibuſdam contritio nominatur. Pſa.32.a.3.4.5. et 51.a.3.4. pro.18.c.13. Luc.15.d.18.11. 1 Ioh.1.d.8.9. pſal.6.b.6.7.et 31.b.9.10.et.38. a.3.4.&c.b.8.&c. c.17.18.&c.et.51 c.17. 1.Cor.11.g.31. 2.Cor.7.c.9.10. 11.&c. Math.27.a.3.4. &c.

M. Ecquid amplius?

A. Ne ex doloris magnitudine deſperatio animos noſtros occupet, fides nos conſolatione ſua ſuſtentat, quę vetuit, á Deo peccatis noſtris per Chriſtum 2 Cor.2.b.5.7.8. Luc.7.f.38.g.47 &c.et 15.d.18.20 21.et18.c.13.14.

ſtum

&.2 3.d.42.43.et 24.c.47. Act.1.f.37.38.et 3.d.19.et 15.f.30.31 1.Tim.1.c.15.16.

ſtum ſeruatorem impetrandæ, bona certamque ſpem oſtendit. Atq; iſta eſt quod peccatorum remiſſionē nō credere teſtificamur.

M. In in tantum formidinē, atq; has anguſtias, adductus homo, ſe ipſe expere valet?

A. Nequaquam. Solus namq; Deus hominem ab omni ſpe derelictum confortat, proſtratum & iacentē exitat & in ſpem ſalutis reſtituit, cuius ſolius virtute peccator ad eam quā memoriam fiduciam, ſenſumq;, atq; cogitationē reuocatur.

psal.23.8.3.et.30. b 10.et.51.b.7.8. 10.11.12.et.8. 2.3.b.7.c.18.&c. Act.11.c.18. 2.Cor.1.2.3.4. 2Theſ.2.d.16.17 1Tim.2.d.15.

M. Reliqua Symboliam recenſe.

A. Credo reſurrectionem carnis, vitam æternam.

Mat.22.d.30.&c. 26.11.c.25.26.&c. 2.Cor.15 totum

M. De iſtis perpauca ſciſcitabor, quadam de illis cum de ſupremo iudicio ageres, ſupra dixeris. Quorſum demum hæc aut quamobrem creduntur?

A. Quāuis humanas animas indiſſolubiles & æternas eſſe perſuaſum habeamus mentes tamē n obis omninò conſtituerent ſi exiſtimaremus corpora noſtra morte in nihilum interitura : alterius enim noſtri partis deſiderio

1Cor.15.c.14.17. 18.19.

orantes, perfecto gaudeo atque im-
ortalitate, nullo vnquam tempore
lenè potiremur. Proindé nobis certò
ersuadeamus, non animas tātùm no- Luc.16.c.22.23.
ras quum hanc vitā descrimus, à cor- f.45.
orum consociatione solutas, sinceras
tq; incorruptas sursùm continuò in
œlumad Christum ferri: sed & cor- Rom 8.b.11:
ora etiā nostra omni liberata cor 1.Co.15.f.42.&c.
g.53.&c.
ruptione, & in fœliciorē vitæ condi- Phil.3.d.21.
onem reuocata, cum animis iterum 2.Cor.5.a 1.2.
is sociāda, & instar corporis Christi 1.Thes.4.c.13.14.
&c.
lendida futura: atq; ita ad perfectam
eatitudinis absolutionē integri per-
eniemus, immortali vita, sempiterna-
ue fœlicitate in perpetuū perfruētes

M. Mortem ergò corporis piis pertimes-
quendam non esse putas?

A. Certè prœceptor. Est enim nobis Vt supra. & Luc.
23.f.41.
ersuasissimum, non esse mortem re- Ioh.18.c.25.&c.
um deletricem, quæ omnia omninò Phil.1.c.21.23.
&c.
erdit ac perimit, verùm ducem nobis Apoc.14.d 13.
cœlum esse, quæ cursum nostrum
placidam, quietā, fœlicem, perpe-
ámque vitam dirigit.

M. Cum verò Symboli, hoc est, summæ fi-
dei Christianæ declarationē iam absolueris;

nar-

narra mihi, quẽ fructum ex ista fide p cipimus?

A. Ex ea iustitiam in conspe Dei consequimur, qua vitæ sempite næ hæreditatem adimus.

Rom.3.c.21.22. &c. Gal.2.c.16.&c.

M. Nonne igitur sanctitas, quam di no numinii tribuimus, vitaq; inter homi honestas & innocentia nos Deo integros e hibet?

A. Istuc anteà sub legis explicatio aliisq; item locis, breuitér attigi. Su ma autem, si ex legum diuinarũ pr scripto vitã quis sanctè age no posset, iure ille, bonorum operu ratione, iustus haberetur: sed quia illa absolutione, nostra omnium v longissimè aberrat, scelerũq; nostr rum conscientia conuicti, animis su cumbimus, aliam sequi rationem, vi indagare aliam debemus, qua in g tiam cum Deo reducamur, quam n stris in ipsum promeritis.

Rom.7.7.c.14.15 & 8.a.3.& 10.a.5 et 11.a.6. Gal.2.c.6.& 3.b. 10.&c.

M. Quænam ea est?

A. Vnum perfugium reliquum diuina per Christum clementia, q nullum omnino ad nostra opera, m ritaue respectum habens, gratuita n pro

Luc.8.c.11.12. 13 14. Rom.3.d.24.etc. et 4.a.4.etc.c.36 Eph. 2.a.4.5. 2.Tim.1.b.9. Tit.3.b.4.5.

propter Christum charitate amplectitur, non criminum modò nostrorum veniã, sed & iustitiam Christi, per fidem in ipsum, ita nobis tribuens, vt per eam, haud aliter ac si nostra esset, gratiosi apud ipsum simus. Dei igitur in Christo misericordiæ vniuersam nostram institiam acceptam referri oportet.

M. Quomodo rem sic se habere cognoscimus.

A. Ex Euangelio, in quo diuina promissa nobis Christi nomine facta continentur; quibus cum fidem tribuimus, hoc est, planè penitúsque persuasum habemus de diuina erga nos bonitate, quemadmodum anteà in toto Symbolo est explicatum, istius, quam memoraui iustitiæ quasi possessionem occupamus.

Rom. 4:b:9:11 c.14:16:d:20,21 Gal.2:c:16:d.20 & 3:b.11 Heb.10:g:38 &c

M. Non igitur affirmas Fidem præcipuam esse huius iustitiæ causam, itavt propter illius merita Dei iudicio iusti censeamur?

A. Nihil minùs: nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verùm hæc iustitia primum à diuina clementia, vt à fonte, fluit, vade riui ad nos per Christum deducũtur: per euangelium

Eph.1:a:4:5:6&c & 2:a:4:&c Tit:3:b:4:5:6 Mar.1:b:14:15 Ioh 1:b:12 Rom.3:d:22:&c & 4 c.16:d.29 &c 1.Cor. 1:d.30 Heb.9 d:4:&c

verò defertur, nos autem eam fide, tanquam manu apprehendimus. Itaque fides non origo, sed instrumẽtum est iustitiæ, quia videlicet Christum qui est iustitia nostra, complectitur, vinculis nos ita arctis cum Christo constringens, vt is omnia sua bona nobiscum per ipsam communicet,

M. Verùm cui hæc fides adest, illi de esse bona opera possunt?

Rom.6.a.4.& 7.b 6.& 8.a.&c.b.9 10.&c. 2.Cor.1.c.17 Eph.1.c.15,& 4 d.23.24. Col.3.b.9.10

A. Minimè. Nam Fide Christum complectimur, qui nos non solùm à delictis mortéque liberos reddit, & cum Deo reconciliat, verùm etiam diuino spiritus sancti numine, ac potestate de integro nos generat, & reuocat ad integritatis pietatisque desiderium atque curam, quam nos vitæ nouitatem nominamus.

Rom.5.a.1.b.2 1.Cor.13.a.2 Eph.3.d.17 Jacob 2.d.20 1.Pet.1.d.19.21 &c.

M. Iustitiam igitur, Fidémque & bona opera naturalem quandam inter se coniunctionem habere affirmas, ob eámque causam non magis esse disiungenda quam Christus, eorum in nobis effector, à se ipse est separandus.

A. Verissimum est.

M. Ista ergò Fidei explicatio humanos animos

nimos ab operibus officijq; pietatis minimè anocat?

A. Nequaquam: bona enim opera fidei, vt stirpi suæ inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio vitæ cum virtute colendæ adeò non reddit hebetes, vt illarum potiùs aciem ad id quàm maximè exacuat: planéque in numero verè fidelium non est habendus, nisi qui, quantum viribus eniti potest, & vitiis omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat, ita se perpetuò gerens, vt qui vitæ suæ rationem à se esse repetendam intelligat.

Psal.1,2,3 Mat.7.17,18:& 12,d.31.35. Rom.6.2,1,2,3,4 &c. Gal.5,2,6 Eph.3.c.17.&c. Col.2:2,6,7. Tit.3,c.8.

M. Apertè igitur dicito, qua ratione actiones nostræ Deo placeãt, & quomodo illeas remuneret?

A. In officiis pietatis duæ res sunt maximè necessariæ. Prior, vt ea agamus quæ iure diuino præcipiuntur: altera, vt in illis obeundis eum animum fidemque præstemus, quam à nobis Deus requirit. Neque enim vlla siue opera, siue consilia Deo grata esse queunt nisi fide commendentur.

Deut.4,2,1,2,& 5 d.31.32&c Mat.7,b,6,7,8,9 & 10.c,17 &c,19 Ioh.14,b.15.c,21 2 3.& 15:b,10 rom,8,f.31.30 & 14:d,13 Heb.11,b.5

M. Si ergo & eadem illa bona opera, eâq; etiam mente ac fide, quam Deus nobis

præfiniunt, faciamus; quare operum piorum merito in iustorum numero habendi non sumus?

Luc:1,8.c:11:12 14 Rom.3,c,20:& 4:a:2 Ioh.4:d,18:9:& 25.b:14,15,16:& 25.b,4:5:6 Esai.64:b,6 Psal.143,a:2

A. Iustitiam, quam Deus approbat, planè cumulatéque perfectam, & iuri diuino vsquequaque congruentem esse oportet: at nostra opera etiam absolutissima longè multúmque à legis diuinæ præscriptione discrepant, plurimisque de causis tum accusanda sunt, tum condemnanda: Proinde iusti censeri diuino iudicio, factorum nostrorum ratione, nequaquám possumus.

M. Verùm ista declarati ô hominem interim mentes à sanctitatis studijs auertere, aut si non remissiores negligentioresque in ebeundis virtutis muneribus, at minùs saltem ad ea hileres atque impigras facere videtur.

Gal.2:c.16 Math.1 b:16 1.Per.2:c,12

A. Nullo modo: edocuerunt enim nos sacræ literæ, quod quemadmodum vitiosæ nostræ actiones Deum ignominia afficiunt, ita bona opera nostra illius honori inseruiunt: nullus igitur inferorum damnationisque terror, nulla cœli gaudiorumque omnium expectatio, nos vel à vitiis adeò auocare, vel ad recte

rectè faciendum allicere deberet, æque atque formido contumeliam aliquam maiestati diuinæ imponendi, studiumque amplificandæ illius gloriæ, quam supra omnia semper magnifacere oportet. Nam sicuti peccati pestis est ob eam rem maxime horribilis, quòd Deo, & eius sacrosancto verbo sit dedecori; ita vertutis summa laus decusque in eo consistit, quòd Deo per illam honos habeatur. Præterea opera bona proximis nostris tum reipsa, tũ etiam exemplo prosunt: Diuinique erga nos amoris, nostræque pariter in Deum gratitudinis, dum eius præceptis paremus, clara indicia ostendunt: fidei item, vt vnà salutis etiam nostræ signa patefaciunt, Non ergo inania nullique prorsus vsui esse bona opera censebimus, propterea quòd iustitiam ex illis non adipiscamur,

Rom:8:d:14
1:Tim:6:a:11
Tit:2:a:5
2:Pet:2:12

Matth:5:b:16
1,Pet: 2:12
Mat:22:d:23:&c
10:14:b:15:c:22
23 & 15.b:10
Phil:2,b:12
2.Pe:1:c.9:10,&c

M. Verùm cùm opera nostrà vel optima, vt ipse asseris, imperfecta sint, quomodo Deo, cuius iustitia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?

A. Fides est, qnæ Deum operibus nostris facit beneuolum, dum persuasum

Opera per fidem neo gratá. fides dei donum,
habet, eum legibus nos & iudiciali iure
perſequuturum non eſſe nec factorum
Rom:9.f.31.32 noſtrorum rationem ſtrictè à nobis re-
Gal.5:a.6 petiturum, enque accerrima iuſtitiæ ſuæ
Heb:11.a:4.6.&c norma ea examinaturum eſſe: verùm
totum cunctis eorum defectibus condonatis,
Pſal.130:a:3:11 Chriſta gratia vt plenè perfecta eſſe ac-
143:a:2 cepturum.

M. Quando igitur deus per fidem, tum vt iuſti habeamur, nobis largitur; tum opera etiam noſtra per eã ſine offenſione accipit: narra mihi, ingenitamne naturæ vires ten an gratuitũ dei munus eſſe fidẽ exiſtimas?

A. Donum dei, idque eximium certe
Mat.16:c:17 atque precellens fides eſt. Nam deus no-
Mat:9:c:23:24 verbo ſuo inſtituens, & mentibus no-
Joh,9:3,38:39 ſtris facti ſpiritus ſui lumen clariſſimum
1,Pet,1:d,21 præferens, aptos nos efficit ad ea diſcen-
Iuct24:c·24,27 da credendáque, quæ alioduin obſcura
g.45.46 intelligentiæ noſtræ vis nullo modo ca-
Ro.10.b.8.c.14 d,16.17 pere poſſet. Quod percipientes Apo-
Col·1.b.9 1,Tim,2,a,7. ſtoli, à domino precantur, vt fidem ipſi
Luc:17,a.5 adaugeat.

M. In tempore ipſo in precationis mentionem incidiſti, Poſt quam enim legis diuinæ Symbolique, hoc eſt, profeſſionis fidei Chriſtianæ declaratio eſt à te iam perfecta: ſu-

pere

pereſt vt proximo loco de oratione, gratiarumque actione dicatur. In expoſitione verò orationis quaeſt ſeruanda diſtributio?

A. Hæc, niſi aliter tibi viſum fuerit, magiſter, vt primùm, à quo: deinde, qua fidentia: tertiò, quo mentis affectu; poſtremó, quid ſit precandum declaretur.

M. Principio igitur narra mihi quem putes precibus appellandum eſſe?

A. Vnum Deum, præterea neminem.

M. Quam ob rem?

A. Quoniam Deus, vitam præſidiũ, ſalutum noſtram, bonáque vniuerſa ſolus in poteſtate ditionéque ſua tenet; par eſt, vt omnia quæ nobis opus erunt ab illo poſtulemus & expectemus, & vt in cunctis periculis in eius tutelam prefugium habeamus. Pſal. 17. b. 7. & c 28. & 46. & 78. & 104. & 107. totus

M. Quare diuos ſiue pios homines qui ex hac vita migrarunt, aut etiam angelos non precabimur? Pſal. 50. c. 15. & 89. b. 26 Iohn. 16, c. 23, 24 Eſai. 48. b. 11

A. Quia deus noſtram ſui ſolius implorationem, vt cultum, qui ad ipſius maieſtatem propriè & priuatim ſpectat, requirit, quam non licet alteri cuiquam attribuere.

M, Ecquid præterea?

A. Si in precatione alium aliquem præter ſolum Deum appelleramus, ſine authoritate verbi diuini, & quod conſequens eſt, ſine fide, quæ verbo Dei nititur id faceremus: quod facere, non eſſet Dei numini pietatem tribuere, ſed in eius grauem offenſionem incurrere.

Rom, 10.b, 8.c 14 d. 16, 17, & 14.d 23.
Heb. 11, b, 6

M. Perge nunc exponere, qua fidentia mortales miſelli, quimultis modis ſumus indigniſsimi, Deum immortali gloria præcellentem cumpellere audeamus.

A. Precaturi, non in Dei conſpectum inſolenter nos damus, quaſi prometiti vt exaudiamur. Verùm noſtram indignitatem agnoſcentes, Chriſti Mediatoris nomine aditum habemus, quo deprecatore, diuinæ maieſtatis beneuolentiam nobis non eſſe defuturam confidemus.

Pſal. 79, b. 8. 9
Dan, 9, c, 18
John 14. b. 13. & 16, c 23. 24
Eph. 2: d, 18
2. Tim. 2. b. 5
Heb, 4: d. 1 4. 1 & 10. d, 19. 22 .22

M. Qua ratione in hanc, quam dicis, ſpem adduceris.

A. Promiſsis diuinis nobis in ſacris literis per Chriſtum factis fidem habeo, nihil dubitans, quæcunque certa fidè à Deo patre Chriſti nomine precamur, quin

Math. 21. c, 21 23
Mar. 11. d. 22. 24.
John 14: b. 13, & 19. c. 23. 24
Heb. 10, d 19, 22 23.
Iacob. 1, a. 6. 7. & 4. a. 3.

quin ea, quantum quidē nobis conducēt, exoraturi ſimus.

M. Iam quo mentis ſenſu Deus implorandus ſit, declara.

A. Si miſeriarum ſcelerumque noſtrorū, quæ nos opprimunt recordatio, acirbiſſimos, ita vti par eſt, animorum dolores nobis commoneat; fieri aliter nō poteſt, quin omnibus exoptemus votis, vt ex illa conſcientiæ ſolicitudine quæ nos ita vexat, eripiamnr: atque ita omni obtecratione, obteſtatione, ſummoque mētis adore, diuinam miſericordiam & auxilhū efflagitabimus,

Pſal. 6, & 38: totus & 50: c: 15: & 134 totus
Rom: 7: d, 18: & c & 8: d, 2 2: 23: c 2 6, & 12 c: 12
2. Cor, 7: b: 4: 5
Luke 18. a. 1: 5: 7
Eph. 6. c, 18
Col. 4: a: 2
1, Tim, 2: a: 1

M. In precatione igitur verba ſolùm ex ore fundere ſatis non erit.

A. Pollicetur dominus ſe propè adfuturū, auxillinmque laturum iis ſolùm qni verè ipſum, hoc eſt, memori mente implorār, eorum enim vota ſibi pergrata eſſe quamabrem neceſſariam eſt eam orationem, qua in precatione vtimur, nobis eſſe cognitam, vt lingua atque mens vno conſenſu iungantur,

Pſal. 34. c: 15: & 14 5: c: 18 19
1, cor: 14: b: 7 c. 11. 14. 15

M. Faſne eſt, quacunque, quorum deſiderio aliquo tenemur, à Deo precari?

A. Deus

Mat.7.b.11. & 20 b.22
Iohn 16.c.23. 24
Iacob 4.a.3
1.Ioh.5.c.14.15

A. Deus prohibeat, vt Christiani homines Christi nomine qnicquam à Deo postulent, quod sit contra Dei & Christi voluntatem, atque ita & indignum sit quod largiatur deus, & nobis etiam accipere pernicioſum, Quam ad cauſam, ne affectione animi impulſi inconſideratè in precatione aberremus, certa nobis formula regulàque eſt ab ipſo Chriſto expreſſa, ad quam preces noſtras perpetuò debemus accommodare,

M. Quanam ea eſt?

Mat.6.b.9.10 &c
Luc.11.2.1.2.&c

A. Eadem nimirum ipſa, quam diuinus ille præceptor auditoribus ſuis, nobiſque, per eos vniuerſis præſcripſit, in qua cuncta, quæ à deo poſtulari licet, quæque nobis impetrare expedit, breuiter comprehenſa perpaucis ſententiis plexus eſt, quæ precatio de conditoris nomine, dominica nuncupatur. Si igitur cœleſtem magiſtrum diuina voce præmonentem audiemus, haud vnquam à precationis rectæ præſcripto deerrabimus.

Mat.6.b.9.&c
Luc.11.a.2.&c

M. Dominicam igitur precationem pronuncia.

A. Precamini, inquit Dominus, ita loquimini

quimini. Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, sic etiam in terra, Panem nostrum quotidianum, da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Quia tuum est regnum & potentia & gloria in secula. Amen.

M. An existimas nos ista ad verbum expressa semper debere recitare, ita vt vno verbo aberrare non liceat?

A, Licitum est sine vlla dubitatione, verbis aliis deo preces adhibere, si modò à precationis huius sensu nō declinemus, eàque fiducia atque mente; quam antè dixi, deum imploremus.

M. Quot sunt dominicæ precationis partes.

A Postulata quidem sex, aut vt quidam partiuntur, septē complectitur; ex duabus tamen vniuersè partibus constat: ex quibus vna priores tres postulationes continens, ad diuinam gloriam directò spectat, alterea ad nostram

partes Dominicæ precationis.

ſtram peculiariter vtilitatem attient, & tres, aut quatuor poſteriores petitiones comprehendit.

M. Cur Deum ita nominatim compellas, dicens, Pater noſter.

Pſal: 33.b,13: 14 & 34: c.15.17:18 & 94:b:9: 10. 11 & 139 a 1. 2. &c & 145,c.18.19

A. Quoniam non vt abſenti, ſurdòue verba facio, ſed Deum patrem, vt præſentem inuoco pro certo habens, preces illum meas audire: nequicquã enim alioquin opem ab eo peterem.

M. Verba ſigillatim paulo accuratiùs excutiamus: Deum quare nuncapas Patris nomine?

Mat 21:e:21:22 Mar: 11. d:22.23 24 Ioh,16,c:23.24 Heb,10.d:19, 22 23 Iacob:1:a.6.7 Rom:8.c:15,16 Gal:4:a:6 Matth.7: b:7:11

A. Quia rectè precandi fundam entũ, vt ſuperius diximus, in exorandi ſpefirma poſitum eſt; voluit Deus ſuauiſſimo nos patris vocabulo ipſum appelare, vt fidenter ad ſe, ſuique auxilii ſumma cum expectatione, haud alitet ac ſuum filii parentem aſſolent, accederemus: immó vt ſepe tam multò meliore, quàm vlli liberi de naturali partre habere poſſunt ipſum adeamus: quàm longè Deus cœleſtis ille pater, poſtetate, bonitate, propenſaque ad iuuandum voluntate, terreſtribus parentibus vniuerſis excellit,

M. Nuz.

M. Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?

A. Vt in precando debitam à liberis patri cœleſti pietatem, honorem, obſequiũ præſtemus, eóque animo, qui filiis Dei conuenit, affecti ſimus.

Luc.11.b.9.13
Mala.1.b.6
Mat.16.d.39.40

M. Quare Deum promiſcuè noſtrum patrem, potius quàm tuum propriè nominas?

A. Pio cuique licitum eſſe fateor, Deum appellare ſuum, is tamen amoris inter Chriſtianos ardor eſſe deberet, vt vnuſquiſque, quod ad omnium commune commodum attinet, ſpectaret: quam ob cauſam, in vniuerſa iſta poſtulatione nihil à reliquis ſeparatim, verùm publico cunctorum nomine omnia efflagitantur.

Pſal.22.a.1.2
Rom.1.a.8
1.Cor.1.a.4.
Rom 2.b 4.5.c 10.d.16
1.Cor.10.f.24 & 13.b.5. & 12.b. 13.&c.c.21. &c.d 25.26.&c

M. Ecquid amplius?

A. Diuites & optimates commoneſiunt, ne pauperes humilioreſque contemnant ſed vt eos tanquam germanos fratres, beneuolentia complectãtur, quibus Deus filiorum honorem, tribuere non dedignantur. Rurſum verò tenuiſſimi quique miſellique homines, qui in hac vita maximè neglecti eſſe ſolent, hac intereà ſpe mentes ſuas poſſunt recrea-

Mal.2.b.10
Ioh.8.c.41
Ephe.4.a.5.6
Iac.2.a.1.2.3.5
Deut.10.c.17.&c
Pſa.10.c.17.18 & 68.a.5.6 & 46 b.6.7.8

re-

te, quòd patrem in cœlo summa præditum potestate, sibique beneuolentissimũ habeant.

M. Quare Deum ais in cœlo esse?

A. Propterea quòd credam Deum in sempiternæ, & fœlicissimæ beatitudinis excelcissimo gradu, cœlique quasi arce altissima imperium gerentẽ, rerum simul omnium præpotentem esse, & supera, infera, media, vniuersa, vt in præsẽtia sua, conspectúque posita, intelligere atque gubernare.

Psal. 112, b. 4, 5. & c & 20, b, 6, & 33. b 132. 14, & 13, 2. 24. 5 6: & 115, a: 3

M. Ecquid præterea?

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed vt cælestem patrem alloquentes, mentes à terra rebúsque terrenis exuscitemus atq; auocemus: superáque & cœlestia meditantes, fœliciſſimam illam parentis nostri beatitudinem, cælumque, vt paternam per Christum hæreditatem, summa cupiditate expetamus.

Col. 3 a: 1, & c rom. 8. c: 17 Eph. 1. c: 14. d: 18 Heb: 9. d 15 1 Pet. 1, a, 3, 4

M. Aperto igitur nobis nunc tã fœliciter vestibulo hoc primo, ingressionéq; ad precandum, pergè ad primam petitionem.

A. Principio petimus, vt Dei nomen sanctificetur.

M. Hoc

M. Hoc quam habet ſententiam?

A. Poſtulamus primùm vt diuinum nomen mortalibus quàm maximè cogni tum manifeſtúmque reddatur, eiúſque honor atque decus vbiq; terrarum & gẽ tium, ita vt conuenit, illuſtretur. Vtque fictorum futiliumque deorũ nominibus prorſus obliteratis & abolitis, ſolius Dei cæleſtis patris diuinum nomen atque maieſtas in honore habeatur, atque ab omnibus omnium ætatum hominibus, vbicunque locorum atque gentium, puris integriſque mentibus imploretur.

Ioſ.24,a:14,d.23 Pſa,89:a:5:6:&c Pſal 96.a11:a:3 &c,& 97.b.7,9 & 113:& 135:& 145 toto. Ioh.4:c,23,24 Rom.1.c:23.& 13 c.36.& 16.d.27 1.Cor.10.g.31 Eph.3.d.20,21 1,Tim.1,d.17

M. Quid adhuc ſupereſt?

A. Optamus ne in ſacroſanctum Dei nomen ob aliqua delicta noſtra, maledicta conferantur, illique quaſi infamia quædam inferatur: ſed vt potiùs per noſtram in Deum religionem, beneficentiamque erga homines, diuinum nomen omni laude cumuletur.

Eſa.52.a:5 Ezek.36.d.20:21 Rom.2.d.24 Mat.5:c.16 2.Theſ.1.d.11.12

M. Pergè porro.

A. Proximo loco poſtulamus, vt Dei regnum adueniat, hoc eſt, ne diuinam ſui verbi, atque Euangelii Chriſti veritatem, per quam in innocentium piorumque hominum cordibus DEVS regnat

Math.9.d.38.& 24.b,14.& 28.d 19.20. Luc.4.c.18.19 Ioh.17.c.17 20 2.Cor.3.d.15.16 & 4.&c Eph 6.c.18.19 2.Theſ.3,a.1

Math.13.d:25,c 38,39.& 15.a.2,3 5.6.&c
Mar 7.a.3.4.&c b.7.8.9.&c
Joh.16.a.2.3.&c & 17.b.14.15.

regnãt; obſcura caligine tectam latere patiatur: ſed vt eius notitia mortabilibus in dies clariùs illuceſcat, cœleſti eos doctrina erudiens: Optamuſque, vt Deus ſe velit opponere verſutis fallaciis, & frangere atque extinguere furentes impetus Satanæ, ſceleratorúmque hominum, qui veritatem, vel commentitiis fabulis obſcurare, vel fæuitia oppreſſam, radicitùs tollere moliuntur.

M. P. oſequere.

Joh.16,c.13 Eph.5.b.21 Luc.22.d.31.32 Rom.6.b.12.&c. & 8.a.5.b.9.&c & 16.c.20 gal.5.c.25.16 &c Eph.6.b 10.&c & d.17,18:19.&c 1.Pet:5:c.8.9

A Oramus, vt Deus per ſacrum ſuum ſpiritum illuſtrare & moderari velit mentes omnium, qui ſunt de ipſius eccleſia, in qua, vt in regno ſuo, propriè dominatur; eóſque vt ſuos milites, ope atque virtute ſua roborare velit, quo ſtrenuè contra diabolum, mundum, appetitúſque vitioſos arma capere poſſint, illiſque deuictis, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum, omnibus ipſius pariter atque noſtris hoſtibus conculcatis, atque protritis, Deus vniuerſa ſub ditionem dominationémque ſuam ſubiungat, glorioſiſſiméque triumphum agat; & nos etiam vt ſuos per Chriſtum liberos atque hæredes, ſempiterni tandem

Math.25.c:34:d 41:46 Rom.8:c:16:17 18

dem ſui regni participes faciat, 1.Pet.1.a,3.4 Tit.3,c.7

M. Quid eſt deinceps in oratione dominica?

A. Vt Dei voluntas fiat: par enim eſt, vt liberi ad parentum arbitrium totos ſe accommodent, non è contrario, vt parẽtes filiorum arbitratu viuant. Pſal.40.b.8 Math,26.d.3942 Ioh.5,d.30.& 6 d.38 Eph.6.a,1

M. Quare adiungis, vt in terra fiat, itidem ac in cœlo, Dei voluntas?

A. Quum terrenorum hominnm animi variis ardentes deſideriis, ad ea expetenda perficiendáque concitentur, quæ Deum grauiſſimè offendunt: precamur, vt diuino ſpiritus ſui inſtinctu noſtras omnium mentes ad maieſtatis ſuæ nutum ita totas conuertere, atque formare velit, vt nihil vnquam, quod ſit contra diuinam ipſius voluntatem, appetamns, aut exoptemus. Rom.8,a,5:7.&c Rom.8.a,2.5.b9 1.&c:c.14.15:&c 1.cor12:c.12: &c & 3,d,16

M. Perge.

A. Otamus etiam, vt quæcunque nobis de diuina voluntate obuenire animaduertimus, ea non tantùm toleranter, ſed & libenter etiam feramus & perferamus. Prætereà quià angeli ipſius, cœleſtes illæ mentes, præclariſſima item aſtra, Sol, Luna, cæteraque Sy- Act.21,c,14 1.Pet.3.a:17:&4 c.12.13 &c Pſa.10,a 7,&c 91 b.11,&c:& 103 d,20.&c.101.a 4 135.b.7,&c & 136.b.7,8,9 He,1,b,6.7,d,14 Apoc.1.c,11,&c & 19.b.13,& 22 c.9

dera ab ipso condita, diuinæ eius voluntati assiduè obtemperent: optamus, vt vniuersi in terris mortales exemplar hoc obedientiæ, nobis ante oculos in cœlo propositum, imitantes, maiestatis suæ nutum intueamur, nósque totos ad illum accommodemus; vt quemadmodum in cælo, ita & in terra nullus reperiatur, qui sacrosanctæ Dei voluntati aduersetur, aut reclamet.

M. Ecquid amplius?

A. Quando Deus voluntatem suam in sacris literis apertissimè declarauit, quod etiam vocabulo Testamenti, hoc est, Supremæ suæ voluntatis eas nuncupans, clarè iudicauit, minimè est dubitandum eos, qui de scripturatum sententia discedunt, á Dei etiam sensu omninò aberrare.

Deut. 4, a: 1 & 5: c 32. & 28. b 14 Mat. 7: c 11. & 12 d 50 & 25. a 3 & c 2. cor. 3: b, 6 14 Gal. 3. c: 15 17

M. Quando ad ea, quæ quæsita sunt de priore Dominicæ precationis parte, quæ tres illæ petitiones ad diuinam gloriam propriè spectantes continentur, satis iam respondisti: ad posteriorem nunc partem, quæ ad res nobis vtiles respectum habet, commodè transibimus.

A. Posterioris partis primum postula-

tum

tum est: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

M. Panis vocabulum quid significat?

A. Non ea solùm, quæ victum nobis vestitumque necessarium subministrant, sed & alia vniuersè, quæ ad subsidia conseruationemque vitæ, & ad ætatem quietam ac sine formidine traducendam necessariò pertinent.

Psal. 104:c:15.d 27 & 105.b.6:10 11.&c.& 144:c 10.11:&c.145:c 14:15,16

M. Nunquid præterea à nobis suggerit nomen panis.

A. Ne ad delicias epularum lautissima quæque, neue magni vestimenta pretii, aut sumptuosum apparatum voluptatis causa, solicitè consectemur, ac congeramus: sed vt luxuriemque aspernantes, modico, temperato, & salutari victu, cultúque paruo & commodo contenti simus.

Psal. 78:c 18 &c d:29:30:& 106 c.14:15 Mar.6:d.25:&c Luc.16:c.19:&c 1.cor.10.b36. 1.Tim.6 b:7.8:9 Heb.13:a.5

M. Qua ratione panem vocas nostrum, quum eum à Deo tibi donari flagites?

A. Dei dono noster efficitur, quum ipse eum, meritis licet nostris nõ debitum, in singulos dies ad vescendum nobis largiatur.

Mat.7,b:7.8 1.cor:4.b,7 1,Tim.6.d,17 Jacob.1.c.17

M. An ob aliam aliquam causam noster panis nuncupatur?

A. Commonefacit nos hoc vocabulum, vt victus quærendi causa in laboribus nos corporis exerceamus, aut aliis eum bonis modis iustè nobis acquiramus; vtque eo contenti, nunquam alienum quicquam auarè aut dolosè aucupemur.

Gen.3,d,19
Eph.4,d,28
2.Thes.3,b,8,c
10:11:12

M. Quando, vt industria nostra victum comparemus deus nobis mandauit, quare panem ab illo petis?

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne, laborioſè ſolicitéque contereremus, niſi ſedulitas noſtra Dei munere proſperos exitus conſequatur.

Pſal.127,a,1:2

1.Cor.3,b,9

M. Opulentóſne etiam homines, diuitiis, copiiſque omnibus affluentes, victum quotidianum à deo poſtulare debere putas?

A. Nequicquam rerum omnium, quas natura deſiderat, abundantiam comparabimus, niſi diuina virtute ſalutares nobis, vitaléſque fiant. Qua etiam de cauſa, poſt cœnam quoque, vt cibum quotidianum, quo iam vſi ſumus, Deus nobis largiatur, hoc eſt, vt eum vitalem nobis, ſalutaremque faciat, precamur.

Deut.8,a,3
Pſal.34,b.9.10,&
78,d.29,30
Luc.1.a,53,& 4,a
4:& 12,c.15
1.Tim.6,d:17
Apoc.3:d,17

M. Quare hæc verba quotidianum & hodie

die adiunguntur?

A. Vt à curis & auiditate omni abhorrentes, ſtudioſeque munera noſtra exequentes, à beneficentiſſimo ea parente quotidie flagitemus, ad quæ ille quotidie largienda promptiſſimus eſſe ſolet. Mat.6.d.25.&c 34. Luc.10.g.4 Phil.4.b.6 1 Tim.6.c.9,10 1.Pet.5.b,7

M. Perge ad reliqua.

A. Quinto poſtulatio peccatorum nobis veniam à Deo dari petimus.

M. Eſtne hæc venia omnibus neceſſariè petenda.

A, Omninò: nemo enim omnium hominum reperiri poteſt, qui non crebrò à debito officio declinet, ſæpenumeroque in diuini numinis grauem offenſionem non cadat. Proinde, qui peccata ſua non agnoſcunt, neque Deum vt illis ignoſcat, precantur, ſed Phariſaico illo more atque exemplo, quaſi integros ſe atque ſanctos, coram Deo, aut vt verè loquar, contra *Deum* gloriando efferunt; illi de numero piorum, quibus iſta precationis norma, ad quam dirigantur, eſt præſcripta, & à ſpe veniæ peccatis ſuis tribuendæ, quæ in ſola Dei per Chriſtum, miſericordia, atque Pſal.14.2,1.3 & 53 2,1,2,3 Rom.3.b,10.11. &c.d,23 Joh.8.2,7 Iacob 2,b.10,11 1:Ioh.1,b,18,10 Luc 18,b,9,11 &c:c,13,14 2 Cor:5,c,15:d 18:&c· Ioh.1,c,7 d:9 & 2.a.1:2:b,12 Math:9.b,13 1:Tim,1,c:3

benignitate ſita eſt, ſeſe omninò eximunt. Iſthuc namque eſt, quod Chriſtus non ad innocentes, ſed ad nocentes (vt peccata ſcilicet pœnitendo corrigant) vocandos, ſe in mundum hunc veniſſe profitetur.

M. Conditio illa quamobrem addita eſt?

A. Rationi maximè conſentaneum eſt, vt precemur, A deo ita nobis veniam dari, ſicuti nos eis, qui nos offenderunt ignoſcimus. Niſi enim ad aliis ignoſcendum propenſi reperiamur, & Dei parentis noſtri, imaginem miſericordia exprimentes, ita nos geramus, vt eius eſſe liberi agnoſcamur; apertè teſtificatur non eſſe à ſe quicquam aliud expectandum, niſi grauiſſimi ſupplicii acerbitatem. Nam qui, vt clementia in alios vtatur, in animum inducere non pôteſt, eadem ſummi iuris norma ſententia de illo ſine vlla venia feretur.

Mat. 5:a.7,8,& 6,b 24. 15. & 7.a:1.10 & 18:d:28:&c.c 35.
Luc. 6 c. 36. 37. 38
Iacob 2.b:13

M. An non ergo noſtra lenitas à Deo promereri vt nobis ignoſcat, aut quadã quaſi gratia illi relata videri poſſit?

A. Nequaquam: gratuitò enim tum deus veniam non daret, neque ſolus Chriſtus ſupplicio ſuo peccata noſtra expiaſſet,

Rom. 3:d:24 25. & 11:a.5,6
Gal. 5:a:4

assset, pro quibus nemo alius vlla re alia compensare,aut Deo quicquam retribue re potest,

M.Transeamus iam ad sextum postulatũ quod quidam in duo partiuntur.

A. Eo petimus, Ne nos inducat in tentationem,sed à malo liberet.

M.Quare ita precamur?

A. Sicuti anteà,vt præteritis ignoscat, precatisumus, ita nunc obsecramus, ne à nobis vnquam posthac peccetur. Nobis verò naturaliter mentes ita sunt ad prospiciendum improuidæ, ita infirmis sumus viribus ad propulsandum multiplices insidias incursiones,atque illecebras Satanę,Mundi, concupiscentiæque nostræ propriæ, vt fieri aliter non possit,quin succumbamus, nisi deus suo nos numine corroboret, suæque potentiæ armis tegat: perfugium ergo vnum salutis est, vt nos optimi,maximi patris tutelæ suppliciter commendantes, eum obtestemur, ne nos malitiosis vllis machinationibus superari patiatur, sed vt ex omnibus nos malis eripere & perpetuò conseruare velit.

Matth.12:d.42 44345: Ioh.5:b:14.&b 8.b:11 2.Pet:2:d.20 21:22 Matt:10:b.26,&c & 16.d:41 Luc:22:d:31.32 1 Cor.1.d:27.&c 2:Cor,11,213 Ephe.6:b.10.11 12:&c Iacob,1:b:14 &: 4:2,1 1,Pet,5:c:8:9 1:Ioh,2,c.15,16 Rom:16:d:20 2:Tim:4:d:17 18

M. Reliqua eſt adhuc dominicæ precationis clauſula?

A. Quoniam tuum eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula, Amen.

M. Quamobrem precationem ſuam hoc modo concluſit Chriſtus?

Mat. 7. b. 10. 11 & 12. c. 22
Ioh. 16. c. 23
2. cor. 1. b. 9 10
d. 20 & 9. c. 8. & c
Eph. 3. d. 20
1. Tim 6. c. 15. 16
Jacob. 1. a, 6

A. Vt nobis confirmaret, diuinam potentiam atque bonitatem tam infinitè immenſam eſſe, vt nihil omnium rerum ſit, quod Deus nobis id ritè poſtulantibus, dare non poſſit, aut non velit; quod etiam vocabulum Amen, hoc eſt, ita fiat, vt appoſita ad extremum veritatis nota, in animis noſtris quaſi conſignat.

M. Quam ob cauſam gloria diuina poſtremò memoratur?

1. cor. 10. g. 31
Eph. 3. d. 20. 21
Phil. 1. b. 11
1. Tim. 1. d, 17
Iudæ. f. 25

A. Vt preces omnes noſtras laudatione diuini numinis concludendas eſſe intelligamus: hic námque eſt finis ille, quò omnia, quæ rogatu noſtro à Deo impetrare cupimus, noſtráque conſilia, ſermones, opera, atque vniuerſa omninò dirigenda ſunt, Huius enim rei cauſa à Deo conditi, atque in hoc mundo collocati ſumus.

M. Proſequere.

A. Huc

A. Huc accedit, quòd de Dei benignitate, iuſtitia, ſapientia, potẽtia, magnificè glorioſèque prædicare, illique noſtra, & vniuerſi generis humani cauſa gratias preſoluere, pars ſit honoris diuini, ad illius maieſtatem pariter cum precatione, peculiariter pectans: qua niſi illum piè veneremur, non tantùm tam magna eius multiplicique beneficentia nos minimè dignos ob ingratitudinem præbebimus. verum etiam debitas tantæ in Deum impietatis pœnas, meritiſſimè in perpetuum ſufferemus.

Pſal. 29:a 1.2:et 34:a:1:2:3:etc.& 50:c:14.15:d:23: & 92:a:1.2. &:95 96.105:toto Rom.25.b:26 1.Theſ.1.a.2. & 5:d:18. 2.Theſ:1:a: 3: Luc.17.d.7 Ioh.5.d.44 Ro.1.c.21.d.25 1.Pet:4.c.11

M. Quando homines etiam in nos benigni beneficique eſſe ſolent, nonne licet illis quoque gratiam habere?

A. Quotqnot ab hominibus, apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda ſunt; propterea quòd in illis tribuendis homines ſe re ipſa miniſtros tantùm Deo præbent: atque ita gratus noſter in homines animus, in Dei authoris gloriam, vt ad proprium atque vltimũ rerum omnium finem, refertur.

1.Cor.12.a.6.d. 11 2.Cor.9.c.8.etc: d.12

Math:5.a:6 1.Pet.2,6.12:&4 c:10.11.

M. Quando de legi Dei, Symbolóque hoc eſt

est professione fidei Christianæ, de precatione etiã atque gratiarum actiue, quæstio omnis ad exitũ iã est adducta; an non commodè postremò de sacramentis agemus?

A. Commodissimè præceptor: nam ea precationis secum & gratiarum actionis coniunctionem perpetuò habent.

M. Dic mihi igitur, quot in ecclesia sua sacramenta designauit Christus?

Mat. 26. c. 26. &c & 28. d. 9
Iohn 3. 2. 5
Act. 2. f. 38. &c
1. Cor. 11. c. 23. &c
Tit. 3. b. 5

A. Duo, baptismum atque cœnam dominicam.

M. Sacramenti nomen quid significat?

Mat. 3. c. 11. &c & 6. c. 26. 27. 28
Mat. 6. d. 16
Iohn 3. c. 5
Act. 2. f. 38
1. Cor. 10. d. 16 & 11. c. 24. &c
Gal. 3. d. 26. 27

A. Sacramentum est externa diuinæ erga nos per Christum beneuolentię, beneficẽtiæque testificatio, signo aspectabili arcanam spiritualemque gratiam repræsẽtans; qua Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data, consignantur, & earum veritas in cordibus nostris certiùs confirmatur.

M. Sacramentum quot habet partes?

Math. 3. c. 11. &c & 26. c. 16. &c
Iohn 3. 2. 5
1. Cor. 10. d. 16

A. Duas: extraneum elementum, siue rem creatam, quod est signum aspectabile, & arcanam gratiam, quæ conspicua non est.

M. In baptismo quod est signum extraneũ

A. Aqua

A. Aqua, qua baptizatus tingitur, vel perfunditur, in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, Mat. 3, c, 11 12 & 28. d, 19 Ioh. 3, a, 5 1 Cor. 10: d, 16

M. Quæ est occulta & cœlestis gratia? Act. 8: d: 36, 37, 38 Marc 1. a, 4

A. Venia criminum, & regeneratio: has ambas per mortem & resurrectionem Christi consequimur, & illarum est hoc sacramẽtum nobis quasi obsignatio quædam atque pignus. Act, 2, f, 38: &c & 22. c, 16 Rom. 6: 2, 3. &c Gal. 3, d. 26, 27 1. Pet: 3. d, 21

M. Baptismi vim & effectum paulò adhuc apertius explicato.

A. Quum naturaliter filii iræ hoc est, in grauissima apud Deum offensa, & ab eius ecclesia siue familia alienati simus; per baptismum in ecclesiam recipimur, certumque habemus nos iam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illúdque quasi insitos esse, eiusque membra factos, in eodem cum ipso corpore concrescere. Eph. i, a. 3. d. 19 20 Tit, 3. b, 3. 4. 5. &c Mat, 28, d: 19 Ioh. 3: a: 5 Rom. 6. a, 2. &c 1. Cor. 12. b: 13 1. Pet. 3, d: 21

M. Quæ ab eis, qui baptismo sunt imitiandi, requirantur? Mat, 1, a, 4, b: 15 & 16: d, 16 Act. 2 f 38: &c & 8, d. 36, 37, &c & 16, d, 31, 33: 34 & 19, a, 4. 5. & 22 c. 16

A. Pœnitentia & fides.

M. Hæc paulò copiosiùs declarato.

A. Anteactæ primò vitæ nobis est grauiter pœnitendum, certáque est habenda fides, Christum suo sanguine pec- 1. cor. 12, b, 13

peccatorum nostrorum maculas eluisse, & ita nos Deo acceptos reddidisse, eius etiã spiritum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fidem, promissumque in baptismo factum, elaborandum est, vt carnem nostram mortificemus, id est, vt cupiditates omnes coerceamus; vtq; vitæ integritate nos Christo quasi indutos, & eius diuino numine instinctos esse, perspicuum faciamus.

Rom.6.a,3.&c.c 13,d,12.13.14 Gal.3.d.26,27 Eph.4,d.20.21 &c. Colos.2.b,12

M. Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem ætatis efficere nequeunt?

A. Quia de dei ecclesia sunt, diuinaque benedicto atque promissio ecclesiæ per Christum (in cuius fide baptizãtur) facta, ad eos pertinet. In quarum rerum cognitione, & fide, ipsi ineunte pueritia imbuendi sunt, vt agnoscant, quid in baptismo spoponderint, atque professi sint; illique sponsioni vitæ etiam sanctitate, quantum quidem cõniti possunt, satisfaciant.

Gen.9.b.9. & 17 2.7.8 Marc.10.b.14.16 Rom.3.a,5.& 4.d 21.22,&c. & 6.a 3,&c. Gal.3.d,27 Eph.4.d,20,21 &c. Col.2.b,11

M. Cœnæ Domini quis est ordo?

A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo domino assignatus: qui eadem qua proditus est nocte, Accepit panem, &

& postquàm gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis dicens, Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, accepit: & quùm gratias egisset, dedit eis dicens, bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus noui testamẽti, quod pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum: hoc facite quotiescunque biberitis, in mei commemorationem. Quotiescunque enim comederitis hunc panem, & de poculo biberitis, mortem Domini annunciabitis donec venerit. Hanc præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summáque fide seruare, atque ex hoc præscripto cœnam Domini celebrare oportet, vsque dum ipse redeat.

Mat. 26, c, 26. &c
Mar. 14, c, 22: &c
Luc. 22, c: 19: &c
1. Cor. 11, c. 23. 24 &c

M. Quem ad finem?

A. Vt mortis domini, beneficiique maximi in nos per eã collati, recordationem grati & memores in perpetuum habeamus: vtque quemadmodum per baptismum de integro nati sumus, ita cœnæ Dominicæ nutrimentis educati,

Luc. 22. c: 19
1. Cor 11, c, 24 26 &c

Ioh. 6. d. 17, 32 35. b: 48, &c f. 54. 55 &c
1. cor. 10, d, 16

ti, ad ſpiritualem æternámque vitam aſſiduè confirmemur, Atque ob eam ipſam cauſam, vt ſemel in lucem edi, ita & baptiſmo ſemel expiari ſat eſt: ſed vt trimenti, itidem & cænæ dominicæ vſus frequenter eſt iterandus.

M. Quot ſunt partes huius Sacramenti?

A. Vt in baptiſmo, ſic & in cæna dominica duæ ſunt partes, quarum vna terreſtris eſt & quę ſenſibus percipi poteſt: altera cæleſtis eſt, & quæ ſub externos ſenſus non cadit.

M. Quæ eſt terrena atque aſpectabilis pars?

Mat. 26. d. 26. 27 Mar. 14. c. 22. 23 Luc. 22. c. 19. 20 1. Cor. 11. 23, 33, 35.

A. Panis & vinum, quæ vtraque expreſſo iuſſu Domini ſunt ab omnibus accipienda.

M. Cœleſtis pars, & ab omni ſenſu externo longè diſiuncta, quænam eſt.

Ioh. 6. d. 27. 35. &c, 48. &c. g. 6. 3 1. Cor. 10. d. 16.

A. Corpus & ſanguis Chriſti, quæ fidelibus in cæna Dominica præbentur, ab illiſque accipiuntur, comedunter & bibuntur, cœleſti tantùm & ſpirituali modo, verè tamem atque reipſa: adeò quidem, vt veluti panis ſuſtentandi corpora, ſic corpus Chriſti animas noſtras ſpi-

spiritualiter per fidem pascendi maxi- Psal.104:c,15
mam habeat facultatem: vt veluti vino
mentes hominum lætitia excitantur, &
reficiuntur vires, sic & animæ nostræ
Christi sanguine per fidem recreatæ rele-
uantur: hoc enim modo corpus & san-
guis Christi in cœna Dominica recipi-
untur. Christus enim omnibus, qui ipsi
fidunt, tam certò corpus & sanguinem Ioh:6.f:54
suum impertit, quàm pro certo habent,
panem se atque vinum ore stomachóque
accepisse, Cœna etiam Dominica vitæ
nobis sempiternæ signa communi-
cans, immortalitatis nobis nostræ
pignus, atque resurrectionis obses exi-
stit.

*M. An igitur panis & vinum in substan-
tiam corporis & sanguinis Christi conuer-
tuntur?*

A. Nequaquam: nam hoc esset natu- Mat.26.d,26:27
ram sacramenti, in quo tum cælestis, tum Marc.14,c,22,23
terrena materia continetur, delere: veri- Luc,22,c:19.20
tatemque corporis Christi in dubita- 1.cor.11,c.13.24
tionem adducere: illisque etiam, qui 25.26.27,28.
sacramentum sunt accepturi, reformi-
dandi atque refugiendi occasionem of-
ferre.

M. An

M. An fuit instituta à Christo cœna, vt Deo patri hostia pro peccatis expiandis immolaretur.

Heb.7.d,26.&c & 9.d 12.&c:g 25 &c & 10:c:9 10:12.14:d· 18 Luc.22:c:19 1.Cor.11:c.24 25 26 Heb.13:c:15:16

A. Minimè: nam Christus mortem in cruce occumbēs, vnicum illud sempiternum sacrificium semel in perpetuum pro nostra salute obtulit, nobis verò vnum hoc tantum reliquum esse voluit, vt maximum vtilitatis fructum, quem sempiternum illud sacrificium nobis præbet, grati ac memores percipiamus: quod quidem in cœna Dominica præcipuè præstare debemus.

M. Quomodo officio nostro satisfaciemus vt rite cœnam Dominicam celebremus?

1.cor.11:f:28:29

A. Si nosmetipsos excutiamus, exquiramusque, nunquid verè Christi membra simus.

Jer.24:b.7:& 29 b:12:13 Joel 2.bn 2:13 &c.c:15.16.&c Luc 22:c:19 1.cor.11:f.24 25:26. Rom.5.a:5:8:9 & 8.a.4.5:&c 1.Tim:1:c:14.15 16 1.Pet:1:c.13:14 &c.d 21 22:& 4 a.1.2.3

M. Illud qnibus signis cognoscemus?

A. Initio, nobis, ob admissa peccata, vehementer est pœnitendum: deinde certa diuinæ per Christum misericordiæ fiducia nixis atque confisis bene sperandum, partáque nobis per illius mortem salus gratissimis est animis prosequenda: præterea, integrè in posterum, sanctéque viuendi studium nobis,

nobis,& voluntas propensa atque constans suscipienda est : dénique quando cœna Domini hominum inter homines consociationis atque amoris clara indicia ostendit; proximis,hoc est, toti humano generi,beneuolentia, remoto procul omni odio atque inuidia, fraternè est præstanda.

Mat.12.d.30 Joh.13.d.34.35 &c. 1 Cor.10.d.17,& 13,toto

M. Quum de præcipuis fidei Christiunæ capitibus satis multa,sicuti existimo,te iam interrogarim : experiri adhuc volo,quàm breuiter atque expressè summam omnium, quæ sunt hactenùs tractata,possis exponere.

A.Principio,lex diuina, decem explicata præceptis, perfectam mihi ante oculos piē viuendi regulam progonit , ad quam vitam meam dirigere atque formare debeo ; constituta, si vspiam aberrem , æternæ in me damnationis pœna:per legem igitur peccata mea, Deùm. que ob ea ira in me incensum, & sempiternam mortem diuina mihi iustitia debitam esse agnosco : quæ cogitatio horribili formidine, timoréque ex peccatorum conscientia animum meum percellit ‡ vnde quum neque prudentia, neque viribus aut potestate mea , ne-

Deut.4,a,1.2.b,13 Psal.19.b,6.7& a & 1 29,a,4.&c Mat.19.c.16,17 Luc.10,c,25,26 27,28.

Rom:2,b,12,13& 3,c,19,20.& 4.c. 15. Gal.3.b.10 2.Cor.2.b.7 & 7c 9.10.&c. Rom.a,c,15,16 Act.13.f.38.39 Heb.1,b.4.5,&c & 9 c.9.d 12,15 & 10,a.2,3, 4,&c

que vlla humana, angelicàue ope, aut auxilio, neque vllo alio modo aut ratione posse me omninò liberari intelligam; Euangelium me edocet, Christum Dei filium hominem sine peccato factum, morte sua, meritas debitasque peccatis meis pœnas persoluisse, Dei patris sui in me iram suo sanguine restinxisse, & me rursum in gratiam ipsius reconciliâsse, suæque iustitiæ fecisse participem, & æternæ secum vitæ hæredem instituisse: quæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur: quam fidem spiritus sanctus in animo meo per prædicationem Euangelii inseuit, eamque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimaque indicia & pignora diuinæ erga me per Christum bonitatis, confirmauit. Quæ etiam fides, vt viua quædam atque ferax arbor, pietatis, iustitiæ, aliorúmque bonorum operum fructus in me per omnem vitam procreare deberet, ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficiis affecit, & ad vtilitatem etiam atque exemplum salutate proximi. Cuius fidei incrementum, facultatemque placendi

Math.1,d.10.21 &c. Joh.16.14,c 29
Esa.53,a,4,5,6 c.10,11
Rom.3.d,24 25 &c
a,Colloss.e,20 21,22
Rom.3,d,13,&c 8.c.14,15,16,17 &c,& 10.a,4,&c
Gal,2.c.16,&c
Rom.10.b.8.c 14 1.16,27.
1.Cor.12,a,3,6,b 3,&c
Mat.28.d.19.20
Mat.15.14.16
1.Cor.10,d.16,17
Psal.1,a,3.
Mat,7.c.17,18
Luc.1,g.74.75
Ro.6.c,1,2.3.&c
Gal.5,a,8
Mat.3.b.16
2.Pet.2.c.12
Mat.9.23,24
Rom.1.a,7,&c,& 7,c,15.&c,& 9.d 16
1.Cor.3.a,14.&c
2.Cor.3.b,5.&c & 15,10
Phil.2,b,13
Eph.1.a.5 6,&c.

di Deo, & ista omnia præstandi, mè, qui ex me ipso maximè sum infirmus, atque imbecillus, continuis atque ardentissimis precibus à Deo patre bonorum omnium authore, in nomine filii Iesu Christi seruatoris nostri, etflagitare, gratiasque illi maximas pro vniuersis ab eo acceptis beneficiis assiduè agere oportet. 2.Thes.1.d.13 Ioh.14.b.13 & 15 b,16.& 16,c.23 1.Cor.10.g.31 Eph.3,d.20.21 Jud.f.25 Math.13.c.23 Luc.12.f.47. Rom.1.c.21.& 2 b,13 Eph.4.d.20.21,& 5.b.8,9 Phil.1.b.9.10.11 col.1.a.5.6 b.9 10

M. Intelligo (mi fili) Christianæ pietatis præceptis te benè institutum esse, eiúsque summam memoria tenere. Reliquum est, vt ad istam rectæ intelligentiæ normam mores tuos ita formes atque accommodes, ne sine causa videri possis harum rerum scientiam esse consequutus. Tit.1,d.16 Iacob.1.d,22.23 25,&c,& 4.d.17 2.Pet.2,d.20.21

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibebo diligentiam, honorate magister, neque quicquum omittam, quantum quidem à me elaborari queat, quò appellationem titulumque verè Christiani possim sustinere: quin etiam humili assiduáque prece atque obsecratione à Deo opt. max. suppliciter petam, ne diuinam suorum præceptorum sementem, propter animi mei quasi nihil ferentis ægri sterilitatem, in- Luc.11.b.9,c,13 & a.1.b 7 Iacob.1,a.5.6&c Math.13.c.19,20 &c. Ioh 15,c.16

terire patiatur, sed menti meæ, tanquam macro & infœcundo solo, cœlesti suæ gratiæ imbre rigato, eam fertilitatem dare velit, vt vberrimas edam sanctitatis fruges in cœlesti horreo granarióque recondendas atque conseruandas.

M. Perge mi fili, tenere istam viam, quam instituisti, nihil hæsitans, quin sicuti hoc consilium atque propositum diuino instinctu motus cæpisti: ita ad exitum optabilem rationis atque instituti istius tui, tam sanctis à te initiis orsi, fœliciter sis ipsius ductu peruenturus, ad æternam tuã salutem, & Deo Opt. Max. gloriam: cui omnis laus, honor, gloria, sempiternis est seculorum atatibus tribuenda.

Psal. 1, 2, 3
2. Cor. 3. b, 9, 7
2. Cor. 9. c, 10. d
14. & 13. d, 16, 17
18
Math. 3. c, 12 &
13, 6. 23
Ioh. 4, c, 36, &c.
Gal. 5, d. 22. 23
&c.
2. Cor. 8. b. 10, 11
&c.
Phil. 1. a, 6. 9. &c.
& 2, b, 1, 5
Rom. 6, d, 22, 23
Math. 5, b, 16
2. Cor. 9, c 10, 11
d. 12, &c
Phil. 1: b, 11
1. Pet. 2, c, 12

FINIS.

ADMONITIO

Matutina.

EXpergiſcere qui dormis, & excitare à mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus. Eſay 5,c,14. Rom,13.d.11.

Tempeſtiuum eſt nos iam è ſomno ſuſcitari, 12

Præterijt mox, dies appropinquat: abijciamus igitur opera tenebrarum, & arma lucis ſumamus.

Honeſtè nos, ita vt in clara luce verſantes decet, geramus: & Domino Ieſu Chriſto induamur. 13

Ita luceat hominibus vitæ noſtræ ſplendor, vt noſtra opera bona conſpicientes, gloriam patri noſtro cœleſti tribuant. Math.5,c,16

Sapientia res eſt excellentiſſima, & quæ nunquam euaneſcit: ab illis verò qui eam admirantur & exquirunt, facilè inuenitur atque obtinetur. Sap.6.b.13 c,14

Eos qui ipſam expetunt, anteuertit, vt ſeſe illis vltrò offerat. c,15

Qui primo diluculo illi inuigilat, non multum laboris ſuſtinebit: præſtò enim illi ad portam erit in foribus eius aſſidens.

Sapientia ſtultitiæ tam longè præſtat, quàm lumen tenebris antecellit. Eccle:2,c.13

Pſalmus matutinus.

DEo tribuite laudem O pueri, ſeruite eius laudibus efferte nomen Domini. Pſal.133,a,3

2 Nomen Domini glorioſe prædicetur: ex hoc tempore in omnem æternitatem.

3 *Summa laude celebrandum eſt nomen Domini, ab ortu ſolis ad occaſum.*

Tuus ô Deus eſt dies, & tua eſt nox: tu præparaſti lumen & ſolem.

Pſal.74.c.10 Pſal.3.b,5 *In cubilibus nos collocauimus, ſomnoq; nos dedimus: & rurſum experrecti ſumus, quo-*

Pſal.63.a,1 & 88 b.12 *niam in tua ô Deus tutela latuimus.*

O Deus, tu es dominus noſter, ſummo mane te quærimus, & ſupplices ad tuum auxilium confugimus.

Serui tui ſumus O Domine, ingenii lumen

Pſal.119.ver.125 *in nobis accende, vt tua præcepta intelligamus.*

Pſal.143.b.9 c:11 Monſtrato viam, qua nobis ſit ingrediendum ad te namque mentes noſtras erigimus.

Inſtitue nos, vt ea quæ tibi grata ſunt, faciamus: tu enim es Dominus Deus noſter, nomen tuum ſanctum dirigat nos in viam,

Pſal.143.b:8 *qua deducit ad vitam.*

Effice, vt benignam tuam bonitatem matutinis temporibus ſentiamus, in te enim poſitas omnes noſtras ſpes habemus.

Pſal:90:c:14 *Diluculo nos exple miſericordia tua: & præ gaudio voces effundemus, & lætabimur omnibus diebus vitæ noſtræ.*

Tu enim Domine is es, cuius deſiderio tenemur: in tua fiducia ab ineunte ætate conquieſcimus.

Pſal.71:1:4

tuis

Tuis ſubſidiis, ex quo primum in lucem editi ſumus ſuſtentamur: tu nos ex aluo matterna eduxiſti: tuam laudem & gloriã in perpetuum celebrabimus. 2,51

De tua potentia canemus, tuam benignitatem prima luce prædicabimus: tu enim noſtrum præſidium, perfugium noſtrum, noſtrum propugnaculum: tu Deus noſter clementiſſimus perpetuò extitiſti. Pſal. 59.c.16.17

Gloria tribuatur Deo patri & filio, & ſpiritui ſancto.

Sicut à principio ad hunc vſque diem factum eſt, fietque per infinitas ſæculorum ætates. Amen.

MATVTINA PRECATIO.

GRatiam tibi quantum maximam animi noſtri capere poſſunt, habemus, Deus pater cœleſtis, qui nos ab omni præteritæ noctis periculo atque diſcrimine ſaluos atque incolumes vſque ad hodiernum diem conſeruaſti; precamúrque vt hodiè etiã atque perpetuò in poſterum ſalutis noſtræ defenſionem, atque patrocinium ſuſcipere velis: & quemadmodũ diſcuſſa noctis caligine, ſolis luce mundum omnem eõpleniſti, & nos ê ſomno excitaſti, ita & mentes noſtras è tenebris internis ignorantiæ in lucem vocatas, & è vitiorum ſopore ſuſcitatas diuinis radijs ſacroſancti ſpiritus tuis notitiaq; dilecti filij tui Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri, Pſal. 3.b.1.& 4.b.8 Pſal. 91.a.1.2.3 &c. toto Pſal. 74.c.16 Pſal. 4.b.6.& 36 b.9 Joh. 14.d.26 & 16.b.13 Act. 26.c 18 2.cor. 1.b.6

veri illius ſolis, illuſtrare digneris: vt ab operibus tenebrarum declinantes, omnemq; viuẽdi curſum ad Diuinam verbi tui veritatem dirigẽtes, nos, vt in clara luce, atque in conſpectu tuo honeſtè, iuſtéque & ſanctè, vt diei filios geramus tandemque ad beatiſſimam illam lucem, in qua tu habitas, duce eodem filio tuo Ieſu Chriſto, perueniamus. Cui tecum & cum ſancto ſpiritu, vni venerandæ maieſtatis Deo, laus, atque honor omnis in perpetuum debetur. Amen.

Ioh.1.a.5.9.& 8.
9.12.& 12.c.35
Rom.13.d.12.13
Eph.5.b.8.c.11
Pſal.119.ver.105
Luc.1.g.74.75
2.Tim.6.d.16

Precatio matutina ſtudioſis *accommodata*.

MAximas tibi ex animis gratias agimus Deus Pater luminum, bonorum omnium largitor, quòd parentibus patroniſque noſtris hãc mentẽ dediſti, vt nos ea ætate quæ maximè flexibilis eſt, & ad optima quæque diſcendũ opportuniſſima, in bonarum literarũ diſciplinã traderent: ſuppliciter a te petentes, ne illorũ bonam de nobis ſpem, noſtræque ætatis optimam partem, propter noſtram ingenij tarditatẽ, negligentiã, & inertiam perire ſinas. Et quia noſtra vigilantia, induſtria, atque ſtudiũ nihil ſine diuino inſtinctu tuo proficere valẽt, dignare cœleſtibus tuis radijs mentibus ingenijſque noſtris ita illucere, noſque eo deſiderio & amore bonarum literarum, ſapientiæ, atque virtutis afficere, eaq; docilitate ad percipiendum, memoriáque ad percepta retinendum donare, vt in pueritia atque adoleſ-

Iacob.1.c.17
Eccle.12.a.2.&c
Pſa.6.a.6.et c.b
9 et 24.c.26
Pſal.127.c.2
Ioh.15.a.4.5
Pſal.4.b.6.& 36
b.9
2.Cor.4.b.6
Deut.4.b.9.10
& 31.b.12.13
Pſal.78.a.3.4
Marc.19.b.13.14
2.Tim.3.d.15

noſtra,bonis literis artibuſq; & virtutis præcep
tis liberaliter inſtituti, viri docti & pii, reique
publicæ,atque ſanctæ Eccleſiæ tuæ vtiles eua- Ioh.15.c.15
damus ad ſanctiſſimi nominis tui gloriã ampli-
ficandã.Hæc a tè pater cœleſtis, nomine vnici 1.Tim.1.d.17
tui filij Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri efflagita-
mus,obſecrantes vt ea nobis ipſius cauſa largiri
velis:tibi verò,cum eodem filio tuo, ſanctoque
ſpiritu laus omnis & gloria perpetuò tribuatur.
Amen.

Matutina precatio alia *ſcholis apta.*

LArgire Domine Deus, Pater cœleſtis,vt
diuino ſpiritu tuo afflati, & dilectiſſimi filii
beatiſſimiq; pueri tui Ieſu Chriſti clariſſi- Luc.2.g.46
mum illuſtriſsimumque exemplum nobis ad
imitandum ante oculos proponẽtes,hoc pueri- Eccle.12,2.7,&c
tię atque adoleſcentiæ noſtræ tẽporæ,nos totos
ad bonarum literarum ſtudium & virtutem ap-
plicemus,atque ad tuam voluntatem cõforme-
mus:et ſicuti ætate progredimur,ita in dies ma
gis magiſque ſcientia ſapientia,& virtute profi- Luc,2.g.29.53
ciamus:tum hominum piorum, tum verò tuam
maximè cœleſtem gratiam atque amorẽ(in quo
ſumma ſita eſt fœlicitas)nobis conciliantes atq;
conſequentes: idque per eundem filium tuum
Ieſum Chriſtum, ſeruatorem noſtrum, cui vnà
tecum & cum ſancto ſpiritu honor eſt atque
gloria ſempiterna tribuenda.Amen.

AD-

ADMONITIO VESPERTINA, & Nocturna.

Ioh.11,b,9 b,10 *DIc si quis incedat, nihil offendit: quoniam solis lumen aspicit.*

Ioh,3,c:19 *At si de nocte ambulet, luce orbatus perrorem incurrit.*

Hæc est damnationis causa, quòd lux mũdo affulsit: homines verò tenebris potiùs quã luce delectati sunt, eo quòd eorum vita flagitiosa fuerat.

Ioh,1.2,5.9 *Iesus Christus Dei filius lux est, quæ in tenebris fulget, vera illa lux quæ omnes homines, qui in hãc vitam ingrediũtur illustrat.*

Ioh.12,c.35 *Progrediamur igitur dum suppetit lumẽ, ne nos nox opprimat: nam qui tenebris versatur, nescit quò ruat.*

Incredulorum peregrinum iugum ne feramus, verùm dum lucem aspicimus, luci fidamus, vt lucis soboles efficiamur.

2,cor.6.c,14. Ioh.12,c.36

Ioh.12,12.f.46 *Credamus in Iesum Christum Dei filium*

Ioh.8 b. 12,& 9. 2,5 *qui mundo illuxit, vt omnes qui credunt in eum in tenebris non iacent.*

Qui Christum mundi lucem sequitur, è

Psal.112,2,4 *tenebris in lumen vita vocabitur.*

Excitatur è tenebris lumẽ iis, qui caste atq; inte-

integrè versantur. 1.Joh.2.b 9

Qui se in luce versari dicit, & odium tamen in fratrem habet, is tenebris usque ad hoc tempus offunditur.

Qui fratrem diligit, luce circumfunditur: neque unquam ab eo peccandi occasio offeretur. b.10

Si inopis atque egentis esuriei misertus fueris, luctúque & mœrore afflictum animũ consolatione sustentaueris: tunc effulgebit è tenebris lumẽ tuum, eritq; caligo tua instar meridiei. Esay.58.b.10

HYMNVS VESPERTINVS & Nocturnus.

OPtimum est, nos tibi, O Deus, confiteri, tuumq; numen precibus placare & diuinum nomen tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissime. Psal.92.a.1

De tua benignitate matutinis temporibus, & vespertinis de veritate tua honorifice prædicare. a.2

Dum terra atque homines obscura tegũtur caligine, tua (O Domine) gloria nobis illucescat: lumẽ tuũ & tua nos veritas dirigãt. Esay 6.a.1 2 Psal.43.a.3 2.cor.4.b.6

O Deus, qui iubes lumen ê tenebris effulgere, illustra mentes nostras, et præfer nobis lumen cognitionis gloriæ tuæ in facie Iesu Christi

Ac-

Psal.18.f.27 Psal.56.c.13 *Accende lucernam nostram, ô Domine Deus noster, illumina tenebras nostras, vt in conspectu tuo ambulemus in lumine viuentium.*

Psal.119.v.105 Luc.1.g,79 Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, instar lychni semitis nostris; præfert lumen iis qui in tenebris & in vmbra mortis versantur:

Psal.119.v.133 & 56,b,13 vestigia nostra dirigit in viam pacis.

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigito: nam sic pedes nostri à lapsu continebuntur, ne inflagitium aliquod dilabamur.

Psal.36,b.9.& 13.2.3.4. Penes te O Deus est fons vitæ, illustra oculos nostros tui vultus fulgore: ne somno consopiti sempiterno, hostis nostri dominatu premamur.

Extrahe nos è tenebris & è mortis caligine, rumpe vincula nostra, & eripe nos ab interitu: ô libera nos ab illa caligine, vbi

Psal.17,c.13.& 56,b 13 Math.8.b.12,& 22.b.13, & 25.c. 30. *fletus gemitúsque fiunt, & dentium crepitus ex audiuntur.*

Oculos nostros aperi, vt è tenebris in lucem vocemur, & è potestate Satanæ vindicemur, & tibi

Act.26.c.18 O Deus noster asseramur.

c,18 Psal,3.b.8 *Vt peccatorum veniam impetremus, hæreditatemque adcamus cum illis, qui per fidem erga filium tuum Iesum Christum sancti atque integri efficiuntur.*

Sic cubitum discedemus, nosque quieti tra-

demus

demus ſecuri, tuo enim ſolius præſidio in tuto collocabimur.

Gloria tribuatur Deo Patri, & filio, & ſpiritui ſancto.

Sicut in principio ad hunc vſque diem factum eſt, fietque per infinitas ſæculorum ætates. Amen.

PRECATIO VESPERTINA.

DOmine Deus, in cuius tutela eſt ſalus hominum, atque rerum omnium; quando nox mundum oppreſſit, & corpora nox noſtra ſomno, quo nihil eſt morti ſimilius, reſoluta languidaque iacebunt; nos totos tibi in tutelam tradimus, ſuppliciter orantes, vt à potestate malitioſorum ſpirituum, caliginis principum, qui ad nos fallendos in angelos ſe lúcis transformare valent, eta peccatis tenebrarum operibus, atque alijs omnibus tum corporis, tum animæ periculis nos tueri, & conſeruare velis: atque totos nos ſopore opprimi, & quaſi ſepultos iacere, aut mentibus interim noſtris caligine ita offundi non patiaris, vt tui nos obliuio capiat; verùm vt corporibus ſopitis, animi vigiles aſſiduè noctes dieſque tibi intenti excubent. Et cum requies corpora ſimul atque animos noſtros ſatis quantum natura quæret, refecerit, craſtina aurora apriores nos atque propenſiores reddat ad tibi ſeruiendum in eo vitæ ſtatu quem

Pſa. 91, & 146, 147
Luc. 8. g. 52
Ioh, 11. b. 11. & c
1. The. 4. c. 13. 14
Eph. 6. b. 22.
2. Cor, 11. b. 14
Eph. 5, b, 11. 12 & c
1. The. 5. a, 5, 6, b, 10,

nos

nos tenere voluisti, ad animarum nostrarũ sa-
1.cor.7,d.20. lutem, nostrorum proximorum cõmodum, tui-
Eph.4.a,1,&c. que sanctissimi nominis gloriã, per Iesum Chri-
1. Thes.1.d.12.13 stum seruatorem nostrum, qui, vnà tecum, & cũ
sancto spiritu, omni laude, & gloria, omnibus
[illegible] ætatibus est ab omnibus afficiẽdus,
[illegible]

BIBLIOTHECA COLL: SS: TRIN: DUBLIN:

VESPERTINA PRECATIO ALIA.

Mansuetens Deus, cuius beneficio, sicuti
[illegible] nominibus ad negotia obeunda illu-
Esay.45.b.7,& 50 cescit, sic & nox ad corpora atque animos,
a,3. labore & contentione defessos, quiete relaxan-
Eccle,5,b.11 dos, atque recreandos conceditur, supplici à te
precatione petimus, vt quemadmodũ nox tene-
bris omnia obscurat, ita & peccata etiã nostra,
illi dilecto filio condonans, occultare, & ab ocu-
lis tuis remouere, atque illorum memoriã sem-
piterna obliuione delere velis: vt veluti corpo-
Psal.25,a.5. & 32 ra somno & requiete reficientur, itidem anim
a,1.& 51.a 2,b.9 nostri misericordiæ tuæ fiducia, à scelerum con-
Esa.43,d.25 scientia soluti tranquillentur: atque ita toti re-
Ezec.18,a.22 creati, crastino quum dilucescet, reliquisq; vitæ
Act.3.d.19. nostræ diebus experrecti ad tibi seruiẽdum ex-
col.2.b.13.14. citemur. Et quando mors ipsa, à qua tam est tibi
Psal.127.a.2 facile nos atque è somno corporis excitare, im-
Lu.8.g,5.[illegible]54,&c minebit, in spe lætissimæ illius resurrectionis,
Ioh.11.b,[illegible].25 (qua corpora nostra ad sempiternũ illum diem
f.43.47. nullis
col.1,b,12.
Gal 4.d,46